HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE RIJNLANDEN

NEDERLAND LEEFT MET WATER

Hoogheemraadschap

Handboek Watertoets

De Stichtse Rijnlanden

- beschrijving van het planproces
- waterhuishoudkundige criteria

HANDBOEK WATERTOETS

werkwijze en toetsingskader voor de watertoets

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

Aan het Handboek Watertoets kunnen geen rechten worden ontleend. Dit handboek mag niet worden beschouwd als een vervanging van het proces van de watertoets, ofwel het vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Evenmin geldt dit handboek als vervanging van de toetsing voor vergunningverlening of –handhaving in het kader van de Keur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden of de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo).
Het staat het waterschap vrij om – in afwijking van voorliggend handboek – afwijkende werkwijzen, aanvullende richtlijnen en/of nieuwe inzichten met betrekking tot de waterhuishouding, gedurende het proces van de watertoets naar voren te brengen.

Vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden op 13 januari 2004

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING **3**

1 INLEIDING **6**

1.2 LEESWIJZER 6

DEEL A DE WERKWIJZE **8**

2 DE WATERTOETS **9**

3 DE ROL VAN HOOGHEEMRAADSCHAP DE STICHTSE RIJNLANDEN **11**

3.1 HET PROCES IN HET KORT 11
3.2 ROL VAN HET WATERSCHAP IN VERSCHILLENDE FASEN 11

4 WAT KOMT ER BIJ DE WATERTOETS KIJKEN? **15**

4.1 VERSCHILLENDE PLANNEN, VERSCHILLENDE INZET? 15
4.2 DE WATERTOETS CRITERIA 16
4.3 DE GEWENSTE INZET VAN HET WATERSCHAP IN HET PROCES 17

DEEL B HET TOETSINGSKADER **20**

5 INLEIDING OP HET TOETSINGSKADER **21**

5.1 DOEL VAN HET TOETSINGSKADER 21
5.2 TOETSING EN VERGUNNINGVERLENING 21
5.3 LEESWIJZER VOOR HET TOETSINGSKADER 22

6 CRITERIA VOOR PLANVORMEN OP NIVEAU 'VISIE' **23**

6.1 BEVEILIGING TEGEN OVERSTROMINGEN EN WATEROVERLAST 23
6.2 WATERKWALITEIT EN ECOHYDROLOGISCHE VARIATIE 26
6.3 GOEDE GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN VOOR MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIES 30
6.4 BEHOUDEN/VERSTERKEN VAN LANDSCHAPPELIJKE BETEKENIS VAN WATER 32

7 CRITERIA VOOR PLANVORMEN OP NIVEAU 'PLAN' **33**

7.1 BEVEILIGING TEGEN OVERSTROMINGEN EN WATEROVERLAST 33
7.2 WATERKWALITEIT EN ECOHYDROLOGISCHE VARIATIE 35
7.3 GOEDE GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN VOOR MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIES 38
7.4 BEHOUDEN/VERSTERKEN VAN LANDSCHAPPELIJKE BETEKENIS VAN WATER 40
7.5 DOELMATIG WATERBEHEER (GOEDE BEHEERSBAARHEID VAN WATERSYSTEEM) 40

8 CRITERIA VOOR PLANVORMEN OP NIVEAU 'REALISATIE' 41

8.1 BEVEILIGING TEGEN OVERSTROMINGEN EN WATEROVERLAST 41
8.2 WATERKWALITEIT EN ECOHYDROLOGISCHE VARIATIE 43
8.3 GOEDE GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN VOOR MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIES 47
8.4 BEHOUDEN/VERSTERKEN VAN LANDSCHAPPELIJKE BETEKENIS VAN WATER 49
8.5 DOELMATIG WATERBEHEER (GOEDE BEHEERSBAARHEID VAN WATERSYSTEEM) 49

9 WENSBEELDEN WATER 2015 EN 'WATERTOETS-PLUS' 51

9.1 WENSBEELDEN WATER 2015 52

10 DE PLANKAART 56

11 STIMULERINGSREGELINGEN 57

11.1 AFKOPPELEN 57
11.2 DIFFUSE BRONNEN 57
11.3 UITVOERINGSREGELING STIMULERINGSBIJDRAGE RIOLERING 1997 57
11.4 INDIVIDUELE BEHANDELING AFVALWATER 58
11.5 OPTIMALISATIESTUDIES AFVALWATERKETEN 58

LITERATUUR 59

BIJLAGE 1: DE WATERPARAGRAAF 61

BIJLAGE 2: CONTACTPERSONEN WATERPLANNEN EN WATERTOETS 2004 63

Samenvatting

Wat is de watertoets?
De watertoets is een belangrijk procesinstrument in de samenwerking met andere spelers in de ruimtelijke ordening om het belang van water een evenwichtige plaats te geven bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen en besluiten.

De watertoetsprocedure omvat het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. De kern van de watertoets bestaat uit procedurele afspraken, vormvereisten en inhoudelijke aandachtspunten en wordt toegepast binnen bestaande wettelijke procedures en regelgeving.

Wettelijke verplichting
Per 1 november 2003 is de watertoets wettelijk verankerd in het *Besluit op de ruimtelijke ordening*. Dit besluit verplicht tot het opnemen van een waterparagraaf in de toelichting bij een streekplan, een regionaal structuurplan, een gemeentelijk structuurplan, een bestemmingsplan en bij de ruimtelijke onderbouwing bij vrijstellingen op grond van artikel 19, eerste lid, *Wet op de ruimtelijke ordening*. Ook op alle andere ruimtelijke plannen met waterhuishoudkundige aspecten is de watertoets van toepassing. Dit betekent dat in elk ruimtelijk plan of besluit door de opstellers hiervan een **waterparagraaf** moet worden opgenomen, waaruit de betrokkenheid van de waterbeheerder blijkt en de wijze waarop het **wateradvies van de waterbeheerder** in het plan is verwerkt.

Voor wie is het Handboek Watertoets bedoeld?
Het *Handboek Watertoets* is in de eerste plaats bedoeld voor gebruik door diegenen die betrokken zijn bij het ontwikkelen van ruimtelijke plannen: ontwerpers en medewerkers van gemeenten, provincies, Rijkswaterstaat, project- en ingenieursbureaus en projectontwikkelaars. Daarnaast dient het voor intern gebruik binnen het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Met dit handboek wil Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden ('het waterschap') u vroegtijdig informeren over onze wijze van advisering over water in ruimtelijke plannen of besluiten en de toetsingscriteria die daarbij van toepassing kunnen zijn.

Wat is uw rol in de watertoets?
Uw rol als initiatiefnemer en/of opsteller van een ruimtelijk plan of besluit is schematisch in de afbeelding aangegeven en hierna toegelicht.

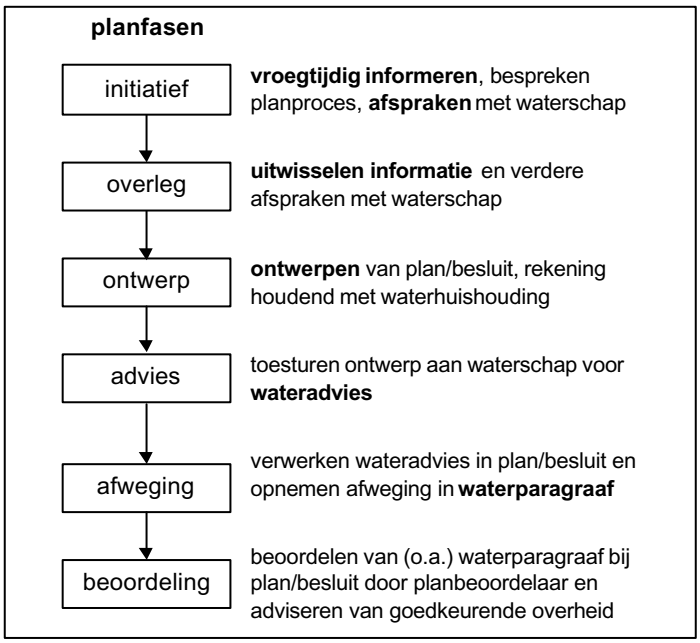

Als initiatiefnemer **informeert** u Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden **bij het eerste initiatief** voor een ruimtelijk plan of besluit. In overleg met het waterschap worden afspraken gemaakt over het planproces en de inbreng van het waterschap.

Nadat het waterschap u heeft geïnformeerd over de relevante kenmerken, mogelijkheden en beperkingen van de waterhuishouding, bepalen u en het waterschap samen wie eventueel nader onderzoek (laat) verricht(en) en welke waterhuishoudkundige aspecten relevant zijn (reikwijdte watertoets). In de ontwerpfase houdt u hiermee rekening. De betrokkenheid van het waterschap bij de ontwerpfase is afhankelijk van de waterhuishoudkundige consequenties van het plan. In het voorontwerp beschrijft u de wijze waarop in het plan met water rekening is gehouden en de uitkomsten van eventueel nader onderzoek.

Vervolgens legt u het voorontwerp voor aan het waterschap voor advies. Dit is nog vóórdat het plan of besluit de inspraak ingaat. Het waterschap beoordeelt aan de hand van inhoudelijke criteria het voorontwerp en geeft hierover een wateradvies aan u en de planbeoordelaar (doorgaans de Provinciale Planologische Commissie). Op basis van dit wateradvies bekijkt u of en zo ja, in overleg

met het waterschap hoe het voorontwerp eventueel moet worden aangepast. Vervolgens voegt u een waterparagraaf toe aan het plan. Hierin neemt u het wateradvies op evenals een beschrijving van de wijze waarop u hiermee in het plan rekening heeft gehouden.

Het planproces verloopt verder volgens de hiervoor gebruikelijke procedures. Uiteindelijk stuurt u het plan toe aan de planbeoordelaar. Na overweging van het advies van de planbeoordelaar keurt de bevoegde overheid (Rijk of provincie) het plan wel, niet, geheel of gedeeltelijk goed.

De uitvoeringsfase van het ruimtelijk plan of besluit valt buiten de watertoetsprocedure. In deze fase moet u echter wel rekening houden met de toetsing door het waterschap op tijdens de planfase overeengekomen voorwaarden en de vergunningvoorwaarden, bijvoorbeeld in het kader van de Keur of de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Het waterschap zal voor de uitvoering van werken die een effect hebben op de waterhuishouding, al dan niet vergunning verlenen. Daarom is inbreng van en afstemming met voorwaarden en criteria in een vroeg stadium van de watertoets van groot belang.

Wat is onze rol?
De rol van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden tijdens de planontwikkeling is die van **informant en adviseur** van de initiatiefnemer. In de initiatief- en overlegfase reiken wij u de beschikbare informatie aan over alle relevante waterhuishoudkundige aspecten. Daarnaast zullen we zo nodig andere waterbeheerders, zoals provincies en Rijkswaterstaat, bij de watertoets betrekken. In overleg met u wordt de reikwijdte van de watertoets bepaald en afspraken gemaakt over de planprocedure en onze inbreng.

Tijdens de ontwerpfase zullen wij meedenken en adviseren. Onze inzet en betrokkenheid bij de ontwerpfase zal groter zijn naarmate het belang voor de waterhuishouding in het plangebied groter is. We onderscheiden daarvoor drie categorieën, waarbij u een verschillende inzet van het waterschap mag verwachten (zie onderstaand kader).

Te verwachten inzet van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden bij de ontwerpfase

Categorie 1 – grote betrokkenheid, onze inzet is pro-actief
- ontwikkelingsplannen binnen gebieden met knelpunten in het watersysteem[1];
- ontwikkelingsplannen met gepland verhard oppervlak groter dan 5 ha;
- streekplannen en streekplanuitwerkingen;
- (inter)gemeentelijke en regionale structuurplannen;
- reconstructie/landinrichtingsplannen;
- ontgrondingsplannen met een af te graven gebied groter dan 5 ha.

Categorie 2 – onze inzet is reactief, maar ook intensief
- ontwikkelingsplannen met gepland verhard oppervlak tussen 1 en 5 ha;
- ontgrondingsplannen met een af te graven gebied tussen 1 en 5 ha;
- bestemmingsplannen landelijk gebied;
- beheerplannen in gebieden met knelpunten in het watersysteem;
- beheerbestemmingsplannen in gebieden waar het waterschap ruimtevragende maatregelen wil uitvoeren

Categorie 3 – onze inzet is reactief ondermeer in de sfeer van vergunningverliening en handhaving
- alle overige ontwikkelings- en beheerplannen;

Na de ontwerpfase adviseren wij u over het voorontwerpplan of –besluit in de vorm van een wateradvies, op basis van het beleid van Rijk, provincie(s) en waterbeheerder(s). De uiteindelijke beoordeling (toetsing) is een taak van de planbeoordelaar. Hierbij wordt op basis van de waterparagraaf en het wateradvies beoordeeld of in de planvorming voldoende rekening is gehouden met het waterbeleid van de betrokken waterbeheerders.

In de fase van uitwerking/realisatie hebben wij ook de rol van **toetser** bij de verlening van benodigde vergunningen.
In deel A van het handboek is de procedure en werkwijze beschreven.

Wat willen we met de watertoets bereiken?
Met de watertoets willen we het belang van water een evenwichtige plaats geven in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen en besluiten. Een ‘evenwichtige plaats’ houdt in dat in elk plan of besluit de negatieve effecten voor de waterhuishouding ten gevolge van ruimtelijke ontwikkelingen moeten

[1] Hiertoe behoren alle stedelijke gebieden met onvoldoende bergingscapaciteit.

worden voorkomen. Elk plan moet dus **'waterneutraal'** zijn, ofwel uitgaan van het **stand still beginsel**. Dit geldt als ondergrens voor wat we willen bereiken.

Daarnaast willen we via de watertoets de waterhuishouding **verbeteren** op plaatsen waar we hiervoor goede kansen of grote noodzaak zien. Door dit gelijktijdig met ruimtelijke ontwikkelingen te realiseren, kunnen belangrijke verbeteringen worden bereikt.
Ons wateradvies is gebaseerd op het eigen beleid, zoals vastgelegd in het Waterbeheersplan en diverse onderliggende (beleids)nota's waaronder de Waterstructuurvisie. Dit beleid is een nadere uitwerking van Rijks- en provinciaal beleid zoals vastgelegd in waterhuishoudingsplannen en andere nota's van Rijk en provincie. In onderstaand kader zijn de algemene doelstellingen voor een duurzaam waterbeheer gegeven. De criteria zijn afgeleid van deze doelstellingen.

Algemene doelstellingen voor een duurzaam waterbeheer
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden hanteert voor de watertoets de doelstellingen voor duurzaam waterbeheer (*Waterbeheersplan*):
- Het garanderen van het gewenste beveiligingsniveau tegen overstromingen en wateroverlast;
- Het bereiken van een goede waterkwaliteit;
- Het herstellen van de ecohydrologische variatie;
- Het verminderen of zo mogelijk stopzetten van de bodemdaling;
- Het zorgen voor goede gebruiksmogelijkheden voor verschillende maatschappelijke functies;
- Het behouden of versterken van de landschappelijke betekenis van water.

Met deze doelstellingen wordt gestreefd naar robuuste, meer 'zelfvoorzienende' watersystemen. Deze doelstellingen moeten gerealiseerd worden tegen maatschappelijk acceptabele kosten. In verband hiermee wordt een 7^{e} principe gehanteerd:
- Goede beheersbaarheid van het watersysteem.

Voor de toepassing van de criteria maken we onderscheid in drie niveaus, namelijk:
1. '**Visie**': richt zich op ruimtelijk grote eenheden en omvat het hele beheersgebied; de focus ligt op de relatie tussen functies/gebruik van de ruimte en het water; criteria zijn meer beschreven in kaarten.
2. '**Plan**': hier ligt de focus op bestemmingen, plankaart, voorschriften en toelichting; de criteria zijn meer beschrijvend.
3. '**Realisatie**': richt zich op de (beheers)technische aspecten, naast ruimtelijke aspecten is er dus ook aandacht voor technische aspecten met mogelijke ruimtelijke consequenties; de criteria zijn meer getalsmatig.

In onderstaand kader zijn veelvoorkomende planvormen ingedeeld naar deze niveaus. Door deze indeling zijn de toe te passen criteria beter af te stemmen op het type plan, de schaal en het detail. In deel B van het handboek zijn de criteria per niveau beschreven. Daarnaast kunnen in de overlegfase afspraken over aanvullende criteria worden gemaakt, bijvoorbeeld op basis van een gemeentelijk waterplan, gebiedsgerichte projecten of andere planvormen.

Indeling van veelvoorkomende planvormen in niveaus, voor de toepassing van toetsingscriteria

Onder het niveau '**visie**' vallen ondermeer:
- provinciaal streekplan en streekplanuitwerking,
- regionaal of (inter)gemeentelijk structuurplan/-visie,

Onder het niveau '**plan**' vallen ondermeer:
- ontgrondingsplan,
- bestemmingsplan stedelijk gebied,
- bestemmingsplan buitengebied,
- vrijstellingen artikel 19 Wro,
- landinrichtingsplan / reconstructieplan,
- stedelijk herstructureringsplan.
- en infrastructuurplan (tracébesluit, MER-plichtig)

Onder het niveau '**realisatie**' vallen ondermeer:
- inrichtingsplan,
- uitwerkingsplan,
- plan voor bouwrijp maken en bestekken,
- en beheersplan.

De plannen onder dit niveau vallen evenwel niet onder de watertoets, maar moeten wel uitvoerbaar zijn. De toetsing van deze plannen volgt in het kader van (o.a.) de Keur en de Wvo. Dit betekent dat hiermee in plannen die onder 'visie' en 'plan' vallen, wel rekening moet worden gehouden.

1 Inleiding

Met de ondertekening van de *Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw* op 14 februari 2001 is de watertoets geïntroduceerd. De watertoets is een procesinstrument, gericht op het vroegtijdig informeren, meedenken en adviseren van de waterbeheerder bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen en besluiten. Hiermee wordt beoogd dat al vanaf het begin van het planproces rekening gehouden wordt met water, dat water mede ordenend wordt.
Inmiddels is ruim 2 jaar ervaring opgedaan met de watertoets[2].

De watertoets is een belangrijk instrument in de samenwerking met andere spelers in de ruimtelijke ordening, naast andere instrumenten of planvormen zoals een gemeentelijk/ stedelijk waterplan. De watertoets wordt toegepast op alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Het gaat daarbij onder meer om aspecten als: water als mede-ordenend principe bij de functietoekenning, voldoende ruimte voor water (berging, infiltratie, aan- en afvoer), voldoende aandacht voor effecten op de waterkwaliteit, op veiligheid (overstroming) en op grondwater.

Het voorliggend *Handboek Watertoets* geeft inzicht in de wijze van advisering over water in ruimtelijke plannen. Het geeft antwoord op de volgende vragen:
- wat willen we met de watertoets bereiken;
- welke inhoudelijke criteria we hanteren;
- wat is onze inzet in het proces.

Dit handboek is bedoeld voor ontwerpers en medewerkers van gemeenten, provincies, Rijkswaterstaat, project- en ingenieursbureaus en projectontwikkelaars, naast gebruik binnen Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

1.2 Leeswijzer

Voorliggend *Handboek Watertoets* bestaat uit twee delen: werkwijze (deel A) en toetsingskader (deel B). Het handboek vormt een nadere uitwerking van de *Bestuurlijke notitie Watertoets* en bijbehorende *Handreiking Watertoets* voor het beheersgebied van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

Deel A – De werkwijze
In deel A wordt het hele proces, ofwel de werkwijze voor de watertoets beschreven.
Hoofdstuk 2 beschrijft de achtergrond en strekking van de watertoets.
In hoofdstuk 3 wordt het proces van de watertoets nader toegelicht, waarbij ook wordt ingegaan op de rol van het waterschap in de verschillende fasen van de planontwikkeling.
In hoofdstuk 4 wordt eerst onderscheid gemaakt naar het belang van verschillende plannen voor de waterhuishouding. Vervolgens wordt kort ingegaan op de toetsingscriteria bij de

[2] In het beheersgebied van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is inmiddels ervaring met de watertoets opgedaan bij zeer uiteenlopende ruimtelijke plannen:
- nieuwbouw (o.a. Plaswijk, gem. Woerden);
- herstructurering bestaand stedelijk gebied (gem. Utrecht: o.a. stationsgebied, Overvecht, Zuilen, Ondiep en Kanaleneiland);
- beheer stedelijk gebied (Oog in Al, gem. Utrecht, beheerbestemmingsplannen Nieuwegein);
- structuurvisies, o.a. IJsselstein;
- infrastructuurplannen (verbreding Rijkswegen A2 en A12);
- Regionaal Structuurplan BRU;
- Streekplan Utrecht.

watertoets. Tot slot wordt de beschreven welke inzet/betrokkenheid u van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden mag verwachten bij de watertoets voor de verschillende plannen.

Deel B – Het toetsingskader
In deel B van het handboek wordt het toetsingskader voor de watertoets beschreven. Het toetsingskader geeft een overzicht van relevante criteria voor de watertoets binnen het beheersgebied van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Deze criteria zijn gebaseerd op het vigerend beleid en regelgeving van het Rijk, de provincies Zuid-Holland en Utrecht en van het waterschap. Daarnaast spelen ook actuele inzichten met betrekking tot de waterhuishouding een rol, zoals bijvoorbeeld neergelegd in de *Stroomgebiedsvisie Amstelland*, ook al hebben die nog geen weerslag gevonden in het geldende waterhuishoudingsplan of streekplannen.
Hoofdstuk 5 beschrijft het doel van het toetsingskader, de relatie tussen toetsing en vergunningverlening en het onderscheid tussen drie niveaus van plannen: ‘visie’, ‘plan’ en ‘realisatie’.
Hoofdstukken 6, 7 en 8 beschrijven achtereenvolgens de criteria voor plannen op deze drie niveaus. Zo kunt u, als initiatiefnemer van een plan, eenvoudig inzicht krijgen in de criteria die van toepassing kunnen zijn op de betreffende plansoort.
Hoofdstuk 9 geeft per deelgebied (oost, midden en west) de streefbeelden voor water voor het jaar 2015. Daarnaast wordt een kaartbeeld gegeven van de verbeteringen die we (mede) via de watertoets in de waterhuishouding willen bereiken. Dit valt onder de zogenaamde ‘watertoets plus’.
In hoofdstuk 10 wordt een overzicht gegeven van de waterhuishoudkundige aspecten die door u op de plankaart moeten worden aangegeven.
Tot slot worden in hoofdstuk 11 de stimuleringsregelingen beschreven die Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden op dit moment heeft.

Bijlage 1 – De waterparagraaf
In bijlage 1 worden aandachtspunten voor het opzetten en schrijven van een waterparagraaf toegelicht.

Bijlage 2 – Contactpersonen
Bij het waterschap zijn verschillende mensen betrokken bij de watertoets. In bijlage 2 staan de contactpersonen per gemeente genoemd (voor zowel waterplannen als watertoets).

Deel A

De werkwijze

2 De Watertoets

Anders dan het woord watertoets suggereert ligt de nadruk niet zozeer op de 'toets', maar op het hele *proces* van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van ruimtelijke plannen en besluiten. Uitvoering van de watertoets vindt plaats binnen de bestaande wet- en regelgeving en op basis van bestaand (water)beleid van het Rijk, de provincies en de waterbeheerders. De watertoets bevat zelf geen nieuw beleid of regelgeving voor water, maar is een handreiking voor de te volgen processtappen. Uitvoering van de watertoets levert tijdens het proces ondermeer de volgende deelproducten op: 'aspecten en criteria voor beoordeling'; een 'wateradvies' door de waterbeheerder; plus een daarop gebaseerde 'waterparagraaf' in het plan door de initiatiefnemer.

Achtergrond van de watertoets
Water heeft van oudsher een belangrijke rol gespeeld in de ruimtelijke ordening. Keuze van de locatie, de inrichting van het plangebied en de toegepaste uitvoeringsmethodieken werden, zeker in laag Nederland, in sterke mate bepaald door het water. Door de voortschrijding van de technische mogelijkheden enerzijds en de intensivering van het ruimtegebruik anderzijds is in de vorige eeuw het wateraspect in de ruimtelijke ordening steeds meer onderbelicht geraakt. Er is gebouwd op waterhuishoudkundig bezien onlogische plekken zoals in de uiterwaarden van rivierbeddingen en in de laagst gelegen delen van polders. Daarbij is de beschikbare ruimte voor het water sterk teruggedrongen door de toegenomen verstedelijking en de intensivering van het ruimtegebruik.
Toch is onder andere door enkele gevallen van wateroverlast in het zeer recente verleden duidelijk geworden dat thans de grenzen van deze ogenschijnlijke maakbaarheid zijn bereikt. Autonome ontwikkelingen zoals zeespiegelstijging, toenemende rivierafvoeren, intensievere regenbuien en verdergaande bodemdaling maken het nog meer urgent om ruimtelijke planontwikkeling beter af te stemmen met het watervraagstuk. Daarnaast heeft de Europese regelgeving consequenties voor de inrichting van het watersysteem, met name met het oog op het ecologisch functioneren ervan.

Op 14 februari 2001 hebben het Rijk en de gezamenlijke provincies (IPO), gemeenten (VNG) en waterschappen (UvW) de *Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw* (WB 21) ondertekend. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de verschillende acties die moeten worden uitgevoerd om invulling te geven aan het *Kabinetsstandpunt 'Anders Omgaan met Water'*. De acties zijn erop gericht om het watersysteem op duurzame wijze op orde te krijgen, waarbij het leidende motief is om aan water meer ruimte te geven. In het *Nationaal Bestuursakkoord Water* zijn hierop vervolgafspraken gemaakt.
Bij de (her)inrichting van de ruimte dient rekening te worden gehouden met de randvoorwaarden vanuit het watersysteem en de specifieke kenmerken hiervan. Water wordt hiermee (mede) sturend in de ruimtelijke ontwikkeling. Een belangrijk instrument van WB21 is de watertoets.

Per 1 november 2003 is de watertoets wettelijk verankerd in het *Besluit op de ruimtelijke ordening*. Dit besluit verplicht tot het opnemen van een waterparagraaf in de toelichting bij een streekplan, een regionaal structuurplan, een gemeentelijk structuurplan, een bestemmingsplan en bij de ruimtelijke onderbouwing bij vrijstellingen op grond van artikel 19, eerste lid, *Wet op de ruimtelijke ordening*. Ook op alle andere ruimtelijke plannen met waterhuishoudkundige aspecten is de watertoets van toepassing.

De watertoets
De watertoets is ontwikkeld om water een volwaardige plaats te geven in het proces van de ruimtelijke ordening. Natuurlijk wordt de waterbeheerder in het kader van artikel 10 van het *Besluit op de ruimtelijke ordening* reeds betrokken bij de voorbereiding van bestemmingsplannen. Water kan echter pas werkelijk zijn mede sturende rol vervullen indien dit vanaf het begin van het proces in de planontwikkeling betrokken wordt. De watertoets biedt deze mogelijkheid.

De watertoets is een procesinstrument ter verbetering van de communicatie tussen partijen. In het kort komt het instrument watertoets erop neer dat de waterbeheerder vanaf de initiatieffase actief wordt betrokken bij ruimtelijke planvorming, waardoor water (mede) sturend kan zijn gedurende het planvormingsproces. De initiatiefnemende overheid van een plan (meestal de gemeente) is eraan gehouden de waterbeheerder deel te laten nemen aan de planontwikkeling. De betrokkenheid van de waterbeheerder en de wijze waarop het **wateradvies** van de waterbeheerder is verwerkt, wordt in de **waterparagraaf** van het plan opgenomen. Hiermee wordt expliciet gemaakt in welke mate water in het betreffende plan mede-ordenend is. De keuzen met betrekking tot water worden zichtbaar. De planbeoordelaar, meestal de provincie, zal hierop toetsen bij de beoordeling van het betreffende plan.
Daarbij wordt opgemerkt dat ook in het geval de waterbeheerder verzuimt tijdig een wateradvies te verstrekken, de verplichting blijft bestaan om in de toelichting op ruimtelijke plannen en besluiten aandacht te schenken aan de gevolgen hiervan voor de waterhuishouding.

Vaak wordt de watertoets door gemeenten nog ervaren als een extra ballast voor het planproces ervaren. Samenwerking van gemeenten en waterschap is ook een kans. Het vroegtijdig betrekken van de waterbeheerder in het planproces heeft een aantal voordelen voor de gemeente en voor de burger:

- bij de start van het planproces is er meer ruimte om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Aan het einde van het planproces is de speelruimte doorgaans minder met als resultaat suboptimale en soms ook duurdere oplossingen;
- indien het waterschap pas in een laat stadium bij het plan wordt betrokken, kan dat leiden tot een negatief wateradvies of zelfs onthouding van goedkeuring door de provincie. Dit kan vertraging van de planontwikkeling tot gevolg hebben.

In elk ruimtelijk plan moet een waterparagraaf worden opgenomen. Wensen en keuzes ten aanzien van de ruimtelijke ordening en de waterhuishouding laten zich echter niet altijd of moeilijk vastleggen in ruimtelijke plannen of besluiten, zoals bestemmingsplankaarten of planvoorschriften. Dit geldt bijvoorbeeld voor de mogelijke peilfluctuatie en voor diverse maatregelen die van belang zijn voor de waterkwaliteit. Daarnaast kunnen locatiekeuze, inrichting en beheer niet los van elkaar worden gezien. Immers, keuzes in de locatie hebben invloed op de inrichting. En de inrichting heeft weer invloed op het beheer in de gebruiksfase. Om binnen het plankader hierover toch goede afspraken te kunnen maken, kan het noodzakelijk zijn aanvullende afspraken met de waterbeheerder(s) in de waterparagraaf vast te leggen. Dit kunnen afspraken zijn over financiering, peilbeheer, materiaalgebruik, terreinbeheer, privaatrechtelijke overeenkomsten, communicatie/voorlichting, eventuele verdere uitwerkingen, etc.

3 De rol van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

3.1 Het proces in het kort

De watertoets is een proces, waarin de betrokken partijen in de diverse *stadia* (processtappen) van ruimtelijke plan- en besluitvorming een verschillende *rol* hebben (taken en verantwoordelijkheden) en afhankelijk daarvan bepaalde *activiteiten* verrichten (zie onderstaand schema).

Rol

Initiatiefnemer	initiatiefnemende overheid
Adviseur voor water	beheerder van relevant rijkswater, regionaal water en /of grondwater
Planbeoordelaar	overheid die plan ter goedkeuring toetst

Stadium

Initiatief	agendavorming, (gebieds)afbakening, project- en processtructuur
Visievorming	analyse project, verkennen oplossingen, keuze toekomstbeeld
Planontwikkeling	ontwerp / plan, financiële haalbaarheid, inspraak, besluit
Uitwerking/realisatie	programmering activiteiten, bestek, uitvoering

Activiteit

Informeren	op hoogte stellen waterbeheerder door initiatiefnemer van start
Aanreiken kennis	verschaffen waterkennis en beoordelingscriteria aan initiatiefnemer
Bepalen reikwijdte	vaststellen van inhoud (thema's) en omvang (toetscriteria) watertoets
Ontwerpen	vormgeven aan wateraspecten door initiatiefnemer
Mee ontwerpen	zoeken naar kansen voor water in het initiatief door waterbeheerder
Adviseren	adviseren over aanvaardbaarheid voorontwerp voor wateraspecten
Afwegen	meenemen waterbelangen in maatschappelijke afweging
Beoordelen	geheel of gedeeltelijk goedkeuring verlenen aan een plan of besluit op basis van in acht genomen wateraspecten

In figuur 1 op de volgende bladzijde zijn rollen, stadia en activiteiten van het proces van de watertoets op een rij gezet.

3.2 Rol van het waterschap in verschillende fasen

Voorafgaand aan de watertoets, is het van belang om een goed contact op te bouwen met mogelijke initiatiefnemers (gemeenten en provincies en Rijk). Door het instrument watertoets onder de aandacht brengen wordt bevorderd dat initiatiefnemers ook daadwerkelijk de waterbeheerder op de hoogte stellen van een initiatief. Ook goede contacten met andere waterbeheerders (*regionale wateren*: Rijkswaterstaat, *grondwater*: provincies, *rioolbeheer*: gemeenten, *aangrenzend oppervlaktewater*: waterschappen) is van belang. Wanneer andere waterbeheerders in de eerste instantie benaderd worden door de initiatiefnemer moeten zij op de hoogte zijn van wanneer wij ook betrokken willen worden.
De rol van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden als adviseur voor water verandert bij het doorlopen van de verschillende fasen van de watertoets. Aan de hand van de fasen zoals weergegeven in figuur 1 zal de rol van het waterschap toegelicht worden. In dit hoofdstuk is de rol uitgewerkt in een voorbeeld waarin een gemeente de initiatiefnemer is.

Het proces van de Watertoets op een rij

a. De initiatiefnemer stelt de waterbeheerder op de hoogte van het voorgenomen plan of besluit en betrekt deze in een vroeg stadium actief bij de planvorming
b. De waterbeheerder informeert op zijn beurt de initiatiefnemer over relevante kenmerken, mogelijkheden en beperkingen van het watersysteem ter voorbereiding van het plan of besluit.
c. Waterbeheerder en initiatiefnemer komen samen tot afbakening van de reikwijdte van de Watertoets (de relevante wateraspecten en beoordelingscriteria) tegen achtergrond van het provinciaal en rijksbeleid op het gebied van water, milieu en ruimte, zoals onder meer neergelegd in de vorm van instructies en ontwerprichtlijnen in bijvoorbeeld de provinciale nota's planbeoordeling.
d. De waterbeheerder stelt zich in alle fasen van planvorming pro-actief op en denkt mee over de wezenlijke keuzen voor omgaan met water. Aangegeven worden: nut, noodzaak en/of mogelijkheden voor mitigatie en compensatie binnen het plangebied.
e. De waterbeheerder beoordeelt het ontwerpplan of besluit aan de hand van de vooraf vastgestelde criteria.
f. De waterbeheerder geeft op basis hiervan, passend in de procedure-termijnen, een wateradvies aan de initiatiefnemer en stelt eventueel aanpassingen in het plan of besluit voor.
g. Na afweging van het wateradvies geeft de initiatiefnemer het -eventueel bijgestelde- ontwerp-plan of besluit vrij voor de formele inspraakprocedure c.q. het bestuurlijk overleg.
h. De initiatiefnemer verwerkt de resultaten van het wateradvies, inspraak en bestuurlijk overleg in het uiteindelijke plan of besluit in de vorm van een verplichte waterparagraaf.
i. De waterbeheerder stuurt zijn wateradvies ook aan de beoordelaar (bevoegd gezag).
j. De initiatiefnemer stelt het plan of besluit vast en legt dit ter goedkeuring voor aan de beoordelaar (bevoegd gezag: veelal de naast hogere overheid zoals provincie of rijk).
k. De inspectie ruimtelijke ordening en de planologische commissies toetsen het plan aan het relevante ruimtelijke beleidskader en nemen hierin het door de waterbeheerder opgestelde wateradvies mee.
l. Het bevoegd gezag (rijk of provincie) dat de verantwoordelijkheid heeft om het plan of besluit te beoordelen (bestaande wet- en regelgeving) keurt het plan of besluit al dan niet geheel of gedeeltelijk goed.

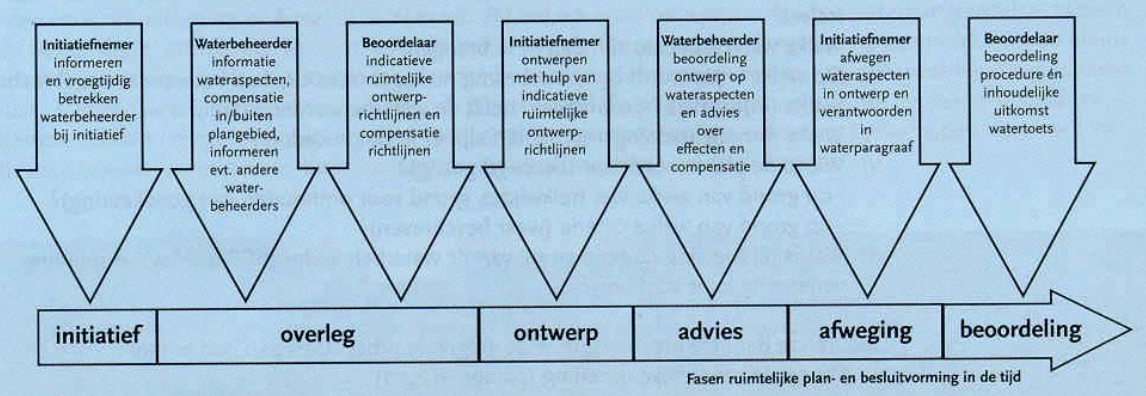

Figuur 1: Proces watertoets (Bron: *Handreiking Watertoets*; Waarborg voor water in ruimtelijke plannen en besluiten, 2001/2004)

Initiatieffase

Het waterschap vervult in het proces van de watertoets de functie van eerste aanspreekpunt voor initiatiefnemers. Met collega-waterbeheerders (provincies, Rijkswaterstaat) is afgesproken, dat het waterschap afhankelijk van de aard van het plan en het plangebied beoordeelt in hoeverre andere waterbeheerders bij het proces betrokken worden. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien effecten op het grondwater mogelijk zijn of indien het initiatief invloed kan hebben op Rijkswateren. In de meeste gevallen zal het waterschap in de communicatie met de initiatiefnemer de rol van coördinerend waterbeheerder vervullen. Indien het belang van een andere waterbeheerder groter is, kan deze de coördinerende rol op zich nemen. Zo ligt het voor de hand dat Rijkswaterstaat dit op zich neemt als het plangebied in de uiterwaarden ligt.

Met de initiatiefnemer wordt het voorgenomen planproces besproken. Op basis hiervan worden afspraken gemaakt over de inbreng van de waterbeheerder.

Overlegfase
De waterbeheerders geven de initiatiefnemer informatie over kenmerken, mogelijkheden en beperkingen van het watersysteem die relevant zijn voor de voorbereiding van het plan.
Ook stellen de waterbeheerders (in overleg met de initiatiefnemer) vast wat de relevante water(huishoudkundige) aspecten zijn en welke criteria gehanteerd worden bij de advisering. Daarbij wordt rekening gehouden met wet- en regelgeving en met het eigen beleid en met het provinciale en rijksbeleid op het gebied van water, milieu en ruimte.
In veel gemeenten vindt de feitelijke planontwikkeling plaats door projectontwikkelaars, woningbouwcoöperaties of andere private partijen. In dergelijke situaties is het noodzakelijk dat de gemeente tevoren met het waterschap afspreekt aan welke randvoorwaarden de planontwikkelaar moet voldoen en dat de gemeente dit vervolgens helder communiceert met de betrokken private partij.
Op basis van de reikwijdte van het advies van de waterbeheerder wordt nagegaan welke noodzakelijke informatie over het watersysteem beschikbaar is. Tevens spreken waterbeheerder en initiatiefnemer af wie nader onderzoek c.q. berekeningen verricht of laat verrichten. Voor het uitvoeren van dit onderzoek en/of berekeningen, heeft het waterschap de beschikking over een grote kennis van de waterhuishouding en diverse modelinstrumenten om de effecten op de waterhuishouding te kunnen bepalen.

Ontwerpfase
Met name in deze fase is de inzet van de waterbeheerders sterk afhankelijk van de aard van het plan en de relevantie voor het waterbeheer (zie paragraaf 4.1).
Indien het plan belangrijke waterhuishoudkundige consequenties kan hebben, stellen de waterbeheerders zich pro-actief op in alle fasen van de planvorming. Zij denken mee over kansen en beperkingen voor water en maken op basis van hun bestuurlijke verantwoordelijkheid zelf keuzes. Daarbij geven de waterbeheerders aan wat nut, noodzaak en/of mogelijkheden zijn voor effectreducerende maatregelen en compensatie, bij voorkeur binnen het plangebied. De verplichting tot mitigatie en compensatie staat niet ter discussie.

Adviesfase
Op basis van de verwachte waterhuishoudkundige effecten stellen de waterbeheerders een wateradvies op. Deze inhoudelijke beoordeling van het voorontwerpplan of -besluit vindt plaats vóórdat dit de inspraak ingaat.
De waterbeheerders adviseren zo de initiatiefnemer. Deze rol is, vanwege het bestuurlijke karakter, exclusief toebedacht aan de formele waterbeheerders en niet aan interne of externe waterdeskundigen van de initiatiefnemer. De waterbeheerders kennen het watersysteem doorgaans het beste en dragen voor het beheer ervan de bestuurlijke verantwoordelijkheid.
De waterbeheerders zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor inhoud en kwaliteit van het wateradvies. Voor eventuele nadelige effecten op de waterhuishouding die niet in het wateradvies zijn voorzien is de betreffende waterbeheerder verantwoordelijk, tenzij de effecten redelijkerwijs niet te voorzien waren.
De initiatiefnemer krijgt het wateradvies binnen vooraf afgesproken, dan wel in procedures vastgelegde termijnen. De (coördinerend) waterbeheerder stuurt het wateradvies tevens aan de beoordelaar van het plan of besluit. De initiatiefnemer verwerkt het wateradvies in de “waterparagraaf”.

Wanneer de initiatiefnemer afwijkt van het advies van de waterbeheerders, is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor eventuele nadelige gevolgen voor de waterhuishouding en voor eventuele schade die hierdoor ontstaat bij derden.

Toetsingsfase
De ‘zachte’ toetsing (zie paragraaf 4.2), dus de beoordeling of het beleid van Rijk, provincies, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en gemeenten voldoende is meegenomen, is een taak van de planbeoordelaar. Doorgaans is dat de Provinciale Planologische Commissie (PPC) of de Rijks Planologische Commissie (RPC).
Uiteindelijk keurt de bevoegde overheid zijnde de provincie of het Rijk na overweging van het advies van de PPC of de RPC het betreffende plan wel of niet geheel of gedeeltelijk goed.

Uitvoeringsfase (= buiten ruimtelijk plan- en besluitvormingsproces!)
Na vaststelling van een ruimtelijk plan start de uitvoeringsfase. Dit betekent niet dat de waterbeheerder klaar is met de watertoets. De praktijk wijst uit dat een toenemend detailleringsniveau vaak samengaat met een afnemend ambitieniveau. In bijvoorbeeld het Masterplan Leidsche Rijn zijn hoge eisen gesteld aan duurzaamheid, water en ecologische inrichting. In de uitvoering blijkt dat het van gemeente, waterschap en projectontwikkelaars een grote inspanning vraagt om de gestelde ambities in praktijk te brengen. Daarbij spelen met name financiële overwegingen een rol.

Het is dan ook van belang om het plan ook in de uitvoeringsfase te blijven volgen. Deze toetsing is ‘hard’ (zie paragraaf 4.2). Getoetst wordt op tijdens de planfase overeengekomen of gestelde voorwaarden, de Keur, regelgeving van de Wvo en de daaraan gekoppelde (lozings)besluiten, de Wet op de waterhuishouding, de Wet op de waterkering, de Scheepvaartverkeerswet en op provinciale verordeningen voor zover de toepassing van (delen van) deze wetten en verordeningen als wettelijke taak is opgedragen aan Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Daarom is afstemming met / inbreng van deze regelgeving in een vroeg stadium van de watertoets van groot belang.

In de uitvoeringsfase is het waterschap verantwoordelijk voor het vinden van oplossingen voor nadelige effecten van het plan op de waterhuishouding die niet in het wateradvies zijn voorzien, tenzij deze effecten redelijkerwijs niet te voorzien waren. Nieuwe ontwikkelingen of zaken die niet voorzien waren tijdens de planvorming in de uitvoeringsfase worden door het waterschap getoetst. Zij kan aangeven onder welke voorwaarden een vergunning kan worden gegeven.

4 Wat komt er bij de watertoets kijken?

4.1 Verschillende plannen, verschillende inzet?

In hoofdstuk 3 is de formele rol voor de waterbeheerder aangegeven. De inzet van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden zal echter per watertoetsplichtig plan verschillen.
De watertoets dient te worden toegepast op alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten van zowel Rijk, provincies als gemeenten, waarover nog geen vaststellingsbesluit is genomen vóór 14 februari 2001. Hiertoe behoren in elk geval:

- streekplannen en streekplanuitwerkingen;
- locatiebesluiten;
- bestemmingsplannen;
- vrijstellingen (art. 19. Wro)
- (inter)gemeentelijke en regionale structuurplannen;
- infrastructuurplannen;
- landinrichtings- en reconstructieplannen en gebiedsgerichte projecten;
- besluiten op basis van ontgrondingenwet;
- alle besluiten tot wijziging van voornoemde plannen.

Het gaat nadrukkelijk niet alleen om plannen en besluiten waarbij concrete ruimtelijke ingrepen worden voorgesteld. De locatiekeuze van tracés en uitbreidingsrichtingen van dorpen en steden (rode contouren) en dergelijke zijn in hoge mate bepalend voor de mogelijkheden van het watersysteem.
Bij m.e.r.-plichtige activiteiten dient ook een Watertoets plaats te vinden. Hierbij verdient het aanbeveling om onderzoek en beoordeling van wateraspecten bij m.e.r.-plichtige activiteiten zo veel mogelijk te verweven met activiteiten voor de watertoets. De betrokkenen moeten dit per geval vaststellen op basis van de startnotitie voor de m.e.r. en de afspraken over de inhoud van het wateradvies.

Al naar gelang de aard van de voornoemde ruimtelijke plannen zal de watertoets uitgebreid of beperkt worden toegepast door Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Prioriteiten worden gesteld aan de hand van:

- omvang van de ingreep/mate van dynamiek;
- mogelijke effecten op het watersysteem;
- aanwezigheid knelpunten in het watersysteem;
- aanwezigheid kansen voor verbetering / herstel van het watersysteem;
- personele capaciteit.

Wat betreft het criterium omvang van de ingreep/mate van dynamiek wordt een onderscheid gemaakt in *ontwikkelings*plannen en *beheer*plannen. Met *ontwikkelings*plannen worden plannen bedoeld, die gericht zijn op functieverandering of een gewijzigde inrichting. Voorbeelden zijn nieuwbouw (wijziging van agrarische functie in wonen of bedrijven) en herstructurering (wijziging van de inrichting van bestaand stedelijk gebied). Onder *beheer*plannen worden plannen verstaan, die regels stellen aan het bestaande gebruik. Voorbeelden zijn beheerbestemmingsplannen voor bestaand stedelijk gebied (stelt bijvoorbeeld regels aan het bouwen van schuren en dakkapellen) en buitengebied (regelt o.a. bouwmogelijkheden van agrarische bedrijven).

Kortom: ontwikkelingsplannen worden gekenmerkt door een sterke dynamiek met meestal een actieve participatie door de overheid; beheerplannen kennen een veel geringere dynamiek, waarbij de rol van de overheid hoofdzakelijk beperkt is tot die van toezichthouder.

In het algemeen zijn de belangen van de waterbeheerder het grootst in ontwikkelingsplannen; aan de ene kant omdat de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen gevolgen kunnen hebben voor de waterhuishouding; aan de andere kant omdat voorgenomen ontwikkelingen soms kansen bieden om bij aan te haken voor het bereiken van waterhuishoudkundige doelstellingen door het waterschap. Maar ook bij een beheer(bestemmings)plan kan het waterschap belang hebben, met name indien het waterschap maatregelen in uitvoering wil kunnen nemen. Deze maatregelen moeten dan wel binnen de bestemming kunnen passen.
Grofweg kunnen we aan de hand van bovengenoemde criteria de inzet met betrekking tot de watertoets in drie categorieën indelen.

Categorie 1
- Ontwikkelingsplannen binnen gebieden met knelpunten in het watersysteem[3];
- Ontwikkelingsplannen met gepland verhard oppervlak groter dan 5 ha;
- Streekplannen en streekplanuitwerkingen;
- (Inter)gemeentelijke en regionale structuurplannen;
- Reconstructie/landinrichtingsplannen;
- Ontgrondingsplannen met een af te graven gebied groter dan 5 ha.

Categorie 2
- Ontwikkelingsplannen met gepland verhard oppervlak tussen 1 en 5 ha;
- Ontgrondingsplannen met een af te graven gebied tussen 1 en 5 ha;
- Bestemmingsplannen landelijk gebied;
- Beheerplannen in gebieden met knelpunten in het watersysteem;
- Beheerbestemmingsplannen in gebieden waar het waterschap concrete ruimtevragende maatregelen wil uitvoeren;

Categorie 3
- Alle overige ontwikkelings- en beheerplannen.

4.2 De watertoets criteria

Op basis van het soort ruimtelijk plan zal allereerst een keuze gemaakt worden voor een watertoets “basis” of een watertoets “plus”. Waarbij watertoets “basis” een stand-still betekent voor het watersysteem. Dit houdt bijvoorbeeld in dat er geen verhoging van de afvoer van water uit het plangebied mag optreden en dat de waterkwaliteit niet slechter mag worden. Het watersysteem moet minimaal voldoen aan de eisen die de functies stellen. Deze watertoets “basis” is een hard criterium.

Een watertoets “plus” houdt in dat we kansen of noodzaak zien voor een verbetering van het watersysteem. Er zijn bijvoorbeeld in de huidige situatie problemen door wateroverlast. Daarom zal voor de toekomstige situatie extra berging (dus meer dan in de huidige situatie) noodzakelijk zijn. Dit zal in de criteria tot uitdrukking komen. Echter alles wat verder gaat dan watertoets “basis” zijn zachte criteria.

Het waterschap adviseert de initiatiefnemer in de eerste instantie op basis van het eigen beleid, zoals vastgelegd in het Waterbeheersplan en diverse daaraan ten grondslag liggende (beleids)nota’s, waaronder de Waterstructuurvisie. Dit beleid is een nadere uitwerking van Rijks- en provinciaal beleid.

[3] Hiertoe behoren alle stedelijke gebieden met onvoldoende bergingscapaciteit

Algemene principes die gehanteerd worden bij advisering en toetsing zijn de doelstellingen voor een duurzaam waterbeheer (*Waterbeheersplan Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*):

- Het garanderen van het gewenste beveiligingsniveau tegen overstromingen en wateroverlast;
- Het bereiken van een goede waterkwaliteit;
- Het herstellen van de ecohydrologische variatie;
- Het verminderen of zo mogelijk stopzetten van de bodemdaling;
- Het zorgen voor goede gebruiksmogelijkheden voor verschillende maatschappelijke functies;
- Het behouden of versterken van de landschappelijke betekenis van water.

Met deze doelstellingen wordt gestreefd naar robuuste, meer 'zelfvoorzienende' watersystemen. Deze doelstellingen moeten gerealiseerd worden tegen maatschappelijk acceptabele kosten. In verband hiermee kan bij de advisering en toetsing nog een 7^{e} algemeen principe gehanteerd worden:

- Goede beheersbaarheid van het watersysteem.

De inhoudelijke criteria die hieruit voortvloeien zijn uitgewerkt in deel B van deze nota.

De traditionele visie is dat het waterschap haar taken zelfstandig uitvoert en in principe niet afhankelijk is van andere partijen voor het bereiken van haar doelstellingen. Waterkwantiteit wordt geregeld met gemalen, stuwen en andere kunstwerken. Zuiveringsinstallaties moeten zorg dragen voor de waterkwaliteit. In deze visie kan het waterschap bepalen welke maatregelen op welk moment en op welke plek genomen worden.
In het *Waterbeheersplan* en de daaraan ten grondslag liggende *Waterstructuurvisie Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden* is gekozen voor een andere strategie om de doelstellingen te bereiken:

- water is mede sturend voor inrichting en gebruik van de ruimte;
- meer vasthouden van water waar het valt; als dat niet lukt bij voorkeur lokaal bergen;
- brongerichte aanpak van emissies.

Voor het behalen van goede resultaten is het waterschap hierin aangewezen op samenwerking met anderen, met name grondeigenaren, projectontwikkelaars en gemeenten. Zonder bereidheid hieraan mee te werken, zullen de doelstellingen niet worden bereikt! Dit geldt in het stedelijk gebied nog sterker dan in het landelijk gebied.

4.3 De gewenste inzet van het waterschap in het proces

In paragraaf 4.1 is onderscheid gemaakt in drie categorieën plannen waar Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden een verschillend belang heeft en zich anders in het proces zal opstellen. Deze verschillen komen met name tot uitdrukking in de overleg- en ontwerpfase. In de initiatieffase zal Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden de gewenste inzet van het waterschap inbrengen. Op basis hiervan worden met de initiatiefnemer concrete proces-afspraken gemaakt.
Het waterschap zal zich sterk maken voor de volgende inzet in het proces:

Categorie 1

De inzet van het waterschap is pro-actief. In de overlegfase worden met de initiatiefnemer afspraken gemaakt over concrete waterdoelstellingen en uitgangspunten. In de ontwerpfase wil het waterschap actief meedenken en zo nodig oplossingen aandragen om deze doelstellingen en uitgangspunten zo goed mogelijk te benaderen. Met de initiatiefnemer wordt een hierbij passend proces afgesproken. Denkbaar is bijvoorbeeld:

- deelname aan de projectgroep;
- instelling van een waterwerkgroep met deelnemers van gemeente en waterschap. De werkgroep kan bijvoorbeeld ontwerp-varianten uitwerken, beoordelen en terugkoppelen met het ruimtelijk ontwerpteam;
- deelname aan enkele workshops met het ruimtelijk ontwerpteam.

In het formeel wateradvies wordt het plan beoordeeld op de tevoren gestelde waterdoelstellingen en uitgangspunten.

Categorie 2
De inzet van het waterschap is reactief, maar intensief. Evenals bij de categorie 1 – plannen worden in de overlegfase met de initiatiefnemer afspraken gemaakt over concrete waterdoelstellingen en uitgangspunten. Verder wordt nagestreefd om op één of enkele tussenproducten te reageren.
In het formeel wateradvies wordt het plan beoordeeld op de tevoren gestelde waterdoelstellingen en uitgangspunten.

Categorie 3
De inzet van het waterschap is reactief. Indien beschikbaar wordt tevoren een standaard checklist overlegd. In het vooroverleg wordt het plan hierop beoordeeld (formeel wateradvies).

Deel B

Het toetsingskader

5 Inleiding op het toetsingskader

5.1 Doel van het toetsingskader

De procedurele en inhoudelijke uitwerking van de watertoets zijn door een interdepartementale en interbestuurlijke projectgroep beschreven in de *Bestuurlijke notitie Watertoets* en bijbehorende *Handreiking Watertoets*.

Het navolgende toetsingskader geeft een overzicht van de relevante criteria voor de watertoets binnen het beheersgebied van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden). Deze **criteria zijn gebaseerd op het vigerend beleid en regelgeving** van het Rijk, de provincies Zuid-Holland en Utrecht en van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

Met het toetsingskader voor de watertoets wil het waterschap alle betrokkenen vroegtijdig inzicht geven in het beleid en uitgangspunten die het waterschap zal hanteren bij de watertoets. Dit toetsingskader vormt evenwel **geen vervanging van de watertoetsprocedure**. Bij het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten, kunnen aanvullende richtlijnen en nieuwe inzichten met betrekking tot de waterhuishouding door de waterbeheerder naar voren worden gebracht.

5.2 Toetsing en vergunningverlening

'Watertoets basis' en 'watertoets plus'

De criteria volgens de 'watertoets basis' zijn met name gericht op het voorkómen van negatieve effecten voor de waterhuishouding ten gevolge van ruimtelijke ontwikkelingen. Elk ruimtelijk plan moet dus **'waterneutraal'** zijn, ofwel uitgaan van het **stand-still beginsel**. Dit kan worden gezien als een ondergrens. Waar mogelijk kunnen door het 'meeliften' met ruimtelijke ontwikkelingen belangrijke verbeteringen voor de waterhuishouding worden bereikt.

Aanvullend op de criteria voor de 'watertoets basis' is op kaart aangegeven wat de **speerpunten voor verbetering van de waterhuishouding** zijn. Dit wordt aangeduid als de 'watertoets plus' en betreft verbeteringen die (mede) via de watertoets moeten worden bereikt.

Aanvullende, gebiedsspecifieke criteria voor watertoets

Naast de criteria zoals hierna beschreven, kunnen voor elke watertoets aanvullende criteria gelden, bijvoorbeeld afspraken over de waterhuishouding die zijn gemaakt in het kader van:

- gemeentelijke/stedelijke **waterplannen**;
- **gebiedsgerichte projecten**;
- en eventuele **andere planvormen**.

Keur en Wvo

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden zal het ruimtelijke plan of besluit in de uitvoeringsfase toetsen op de relevante wet- en regelgeving en het beleidskader van het waterschap dat in diverse plannen, besluiten en beleidsnota's is neergelegd.
De **Keur** is belangrijk als uitgangspunt voor de toetsing voor aanvragen van een Keurvergunning. Deze toetsing vindt uiteindelijk plaats door het wel of niet verlenen van een ontheffing of vergunning voor bepaalde activiteiten, ingrepen of de aanleg van bouwwerken,

wegen en andere voorzieningen. Daarnaast is de **Wvo** (Wet verontreiniging oppervlaktewateren) een belangrijk instrument om ongewenste ontwikkelingen ten aanzien van de waterkwaliteit te voorkomen. Het gaat daarbij dus niet alleen om advisering maar ook om bindende eisen van de waterbeheerder.

Opgemerkt wordt dat de watertoetsprocedure, waarvan **navolgende toetsingscriteria** deel uitmaken, **niet geldt als vervanging van de toetsing voor vergunningverlening of – handhaving** in het kader van de Keur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden of de Wet verontreiniging oppervlaktewateren.

5.3 Leeswijzer voor het toetsingskader

Indeling van criteria naar 'planniveaus'
De watertoets wordt toegepast op sterk van elkaar verschillende planvormen. Zo kunnen doel, schaal en detail van ruimtelijke plannen sterk uiteen lopen. Om de criteria voor de watertoets hier goed op af te stemmen, wordt in voorliggend toetsingskader onderscheid gemaakt in drie planniveaus:

4. '**visie**': richt zich vooral op ruimtelijk grote eenheden en omvat het hele beheersgebied; de focus ligt op de relatie tussen functies/gebruik van de ruimte en het water; de criteria zijn meer beschreven in kaarten.
5. '**plan**': hier ligt de focus op bestemmingen, plankaart, voorschriften en toelichting; de criteria zijn meer beschrijvend.
6. '**realisatie**': richt zich op de (beheers)technische aspecten, naast ruimtelijke aspecten is er dus ook aandacht voor technische aspecten met mogelijke ruimtelijke consequenties; de criteria zijn meer getalsmatig.

Onder het niveau 'visie' vallen in ieder geval:
- provinciaal streekplan en streekplanuitwerkingen;
- regionaal of (inter)gemeentelijk structuurplan/-visie;
- en infrastructuurplan (tracébesluit, MER-plichtig).

Onder het niveau 'plan' vallen in ieder geval:
- ontgrondingsplan;
- bestemmingsplan stedelijk gebied;
- bestemmingsplan buitengebied;
- vrijstellingen artikel 19 Wro;
- landinrichtingsplan / reconstructieplan;
- en stedelijk herstructureringsplan.

Onder het niveau 'realisatie' vallen in ieder geval:
- inrichtingsplan,
- uitwerkingsplan,
- plan voor bouwrijp maken en bestekken,
- en beheersplan.

De plannen onder dit niveau vallen evenwel niet onder de watertoets, maar moeten wel uitvoerbaar zijn. De toetsing van deze plannen volgt in het kader van de Keur en de Wvo. Overigens moet ook op het niveau 'plan' hiermee rekening worden gehouden.
De MER vormt een uitzondering op bovenstaande plannen. Deze kan namelijk onder het niveau 'visie' of 'plan' vallen (respectievelijk bijvoorbeeld locatie-MER of inrichtings-MER).

In de volgende hoofdstukken worden de criteria voor respectievelijk de niveaus 'visie', 'plan' en 'realisatie' beschreven.

6 Criteria voor planvormen op niveau 'visie'

6.1 Beveiliging tegen overstromingen en wateroverlast

Algemene doelstelling is het garanderen van het gewenste beveiligingsniveau tegen overstromingen en wateroverlast. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in: waterkeringen, ruimte voor het hoofdwatersysteem, de 'bergingstrits' en wateroverlast.

Waterkeringen

Op de plankaart van elk ruimtelijk plan moet de ligging van (indirect) primaire waterkeringen worden aangegeven (exclusief keurzones). De primaire keringen in het beheersgebied zijn de Nederrijndijk en de Lekdijk.

Daarnaast moeten op de plankaart van plannen anders dan provinciaal streekplan en streekplanuitwerkingen, regionaal of (inter)gemeentelijk structuurplan/-visie, ook de ligging worden aangegeven van:

- regionale keringen betreffen alle boezemkeringen (exclusief keurzones);
- secundaire keringen betreffen alle zomerkaden (exclusief keurzones);
- primaire watergangen, ook wel hoofdwatergangen genoemd (exclusief keurzones).

In onderstaande kaart is de ligging van de verschillende typen waterkeringen en de primaire watergangen aangegeven. Op de plankaart moet de ligging van de waterkeringen worden opgenomen (zie ook hoofdstuk 10).

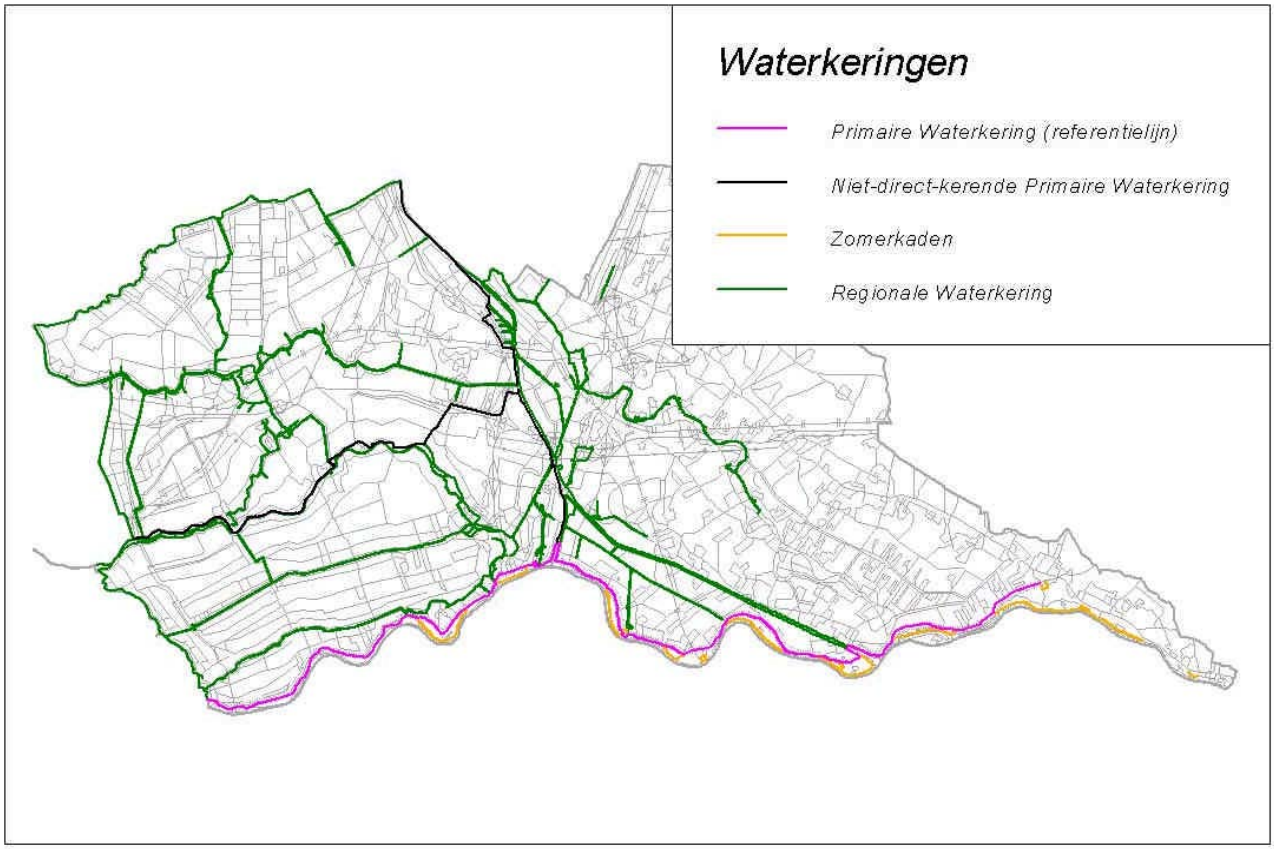

Daarnaast is sprake van tertiaire keringen. Dit zijn de peilregulerende kunstwerken/keringen (of peilvakscheidingen). Wat betreft de kerende functie is hiervoor geen keurzone van toepassing. De tertiaire keringen hoeven niet in het plan te worden aangegeven.

Ruimte voor het hoofdwatersysteem

Het hoofdwatersysteem moet worden verruimd om de te verwachten klimaatsverandering op te kunnen vangen. De neerslagintensiteiten en rivierafvoeren zullen in de toekomst toenemen. Vermindering van boezemberging is daarom niet toegestaan. Het betreft de Hollandsche IJssel, de Vecht, de Oude Rijn, de Kromme Rijn, de Leidsche Rijn en de Utrechtse stadswateren. De boezemberging in de Oude Rijn, de Hollandsche IJssel en de Kromme Rijn moeten worden verruimd.

De uiterwaarden (het gebied tussen de noordelijke winterdijk en de zomerbedding van de rivier) worden regelmatig overstroomd door rivierwater. De uiterwaarden zijn van belang voor de berging en afvoer van rivierwater. Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is alleen kwantiteitsbeheerder in de uiterwaarden zolang het peil van de rivier lager is dan de kruin van de zomerkaden. Het kwaliteitsbeheer en het kwantiteitsbeheer bij overstroming ligt bij Rijkswaterstaat (Directie Oost-Nederland). Rijkswaterstaat stelt voorwaarden voor het vrijwaren van de uiterwaarden van de grote rivieren (*Beleidslijn Ruimte voor de Rivier*). Bij de Lek is ter hoogte van de polder Blokhoven een optie voor 'retentie riviersysteem' aangegeven. Voor het Amsterdam-Rijnkanaal, Merwedekanaal en delen van de Hollandsche IJssel ligt het kwaliteitsbeheer en het kwantiteitsbeheer bij Rijkswaterstaat Directie Utrecht.

Opgemerkt wordt dat voor de grote vaarwegen sprake kan zijn van een zonering met het oog op de externe veiligheidsnormering. Dit heeft verder geen waterhuishoudkundige gevolgen, maar kan wel ruimtelijke consequenties voor het plan hebben.

In onderstaande kaart zijn de ruimtelijke implicaties van het streefbeeld voor 2050 aangegeven: ruimte voor de rivier, piekberging, verruiming boezem en 'retentie riviersysteem', volgens *Stroomgebiedsvisie Amstelland* [4].

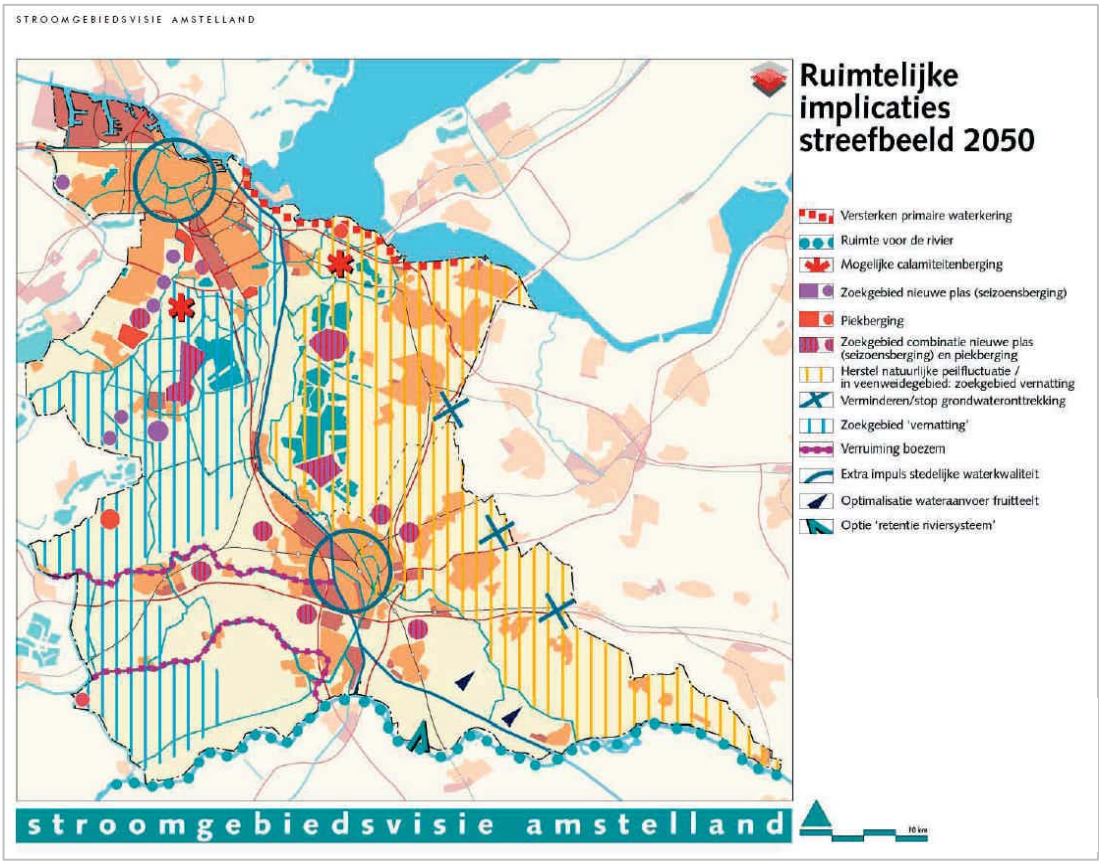

[4] De Stroomgebiedsvisie Amstelland is door de provincies Utrecht en Noord-Holland, de Hoogheemraadschappen De Stichtse Rijnlanden en Amstel, Gooi en Vecht en Rijkswaterstaat Directie Utrecht gezamenlijk ontwikkeld en vormt een bouwsteen voor het waterbeheersplan.

Vasthouden, bergen en afvoeren (de bergingstrits)

Onderstaande kaart geeft een gedetailleerder beeld van de streefbeelden volgens de *Waterstructuurvisie Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*.

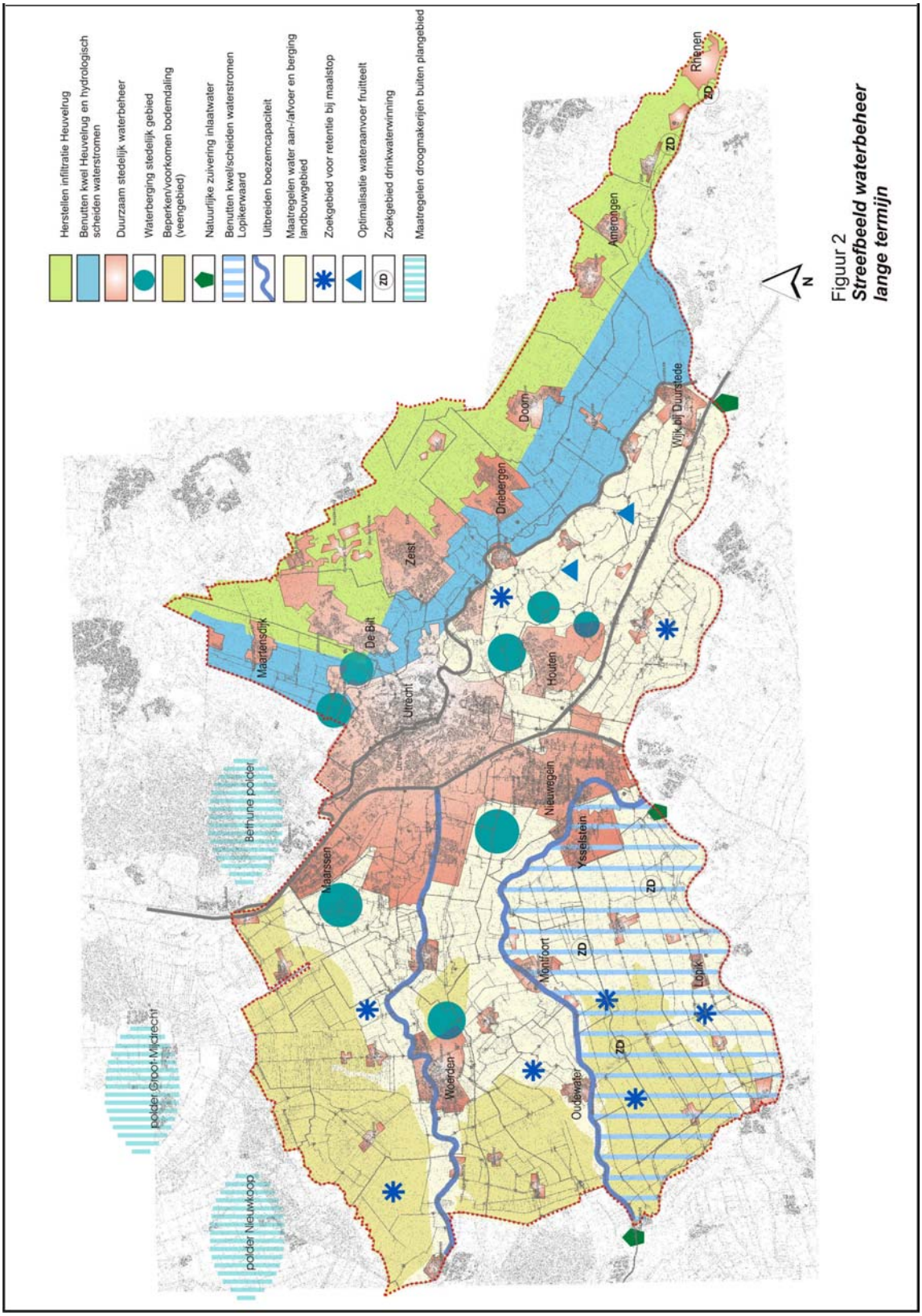

Figuur 2
Streefbeeld waterbeheer lange termijn

Deze streefbeelden zijn mede gebaseerd op de gebiedsgerichte strategie van:
- Groene strategie: (tijdelijk) vasthouden van water in de 'haarvaten' van het systeem, dat wil zeggen in de bodem of in de secundaire en tertiaire watergangen;
- Blauwe strategie: (tijdelijk) bergen van water in regionale bergingsvoorzieningen;
- Gele strategie: afvoeren van water waarbij de afvoerpieken niet mogen toenemen (stand still beginsel).

De waterparagraaf beschrijft de doorwerking van deze streefbeelden in het ruimtelijk plan.

Wateroverlast
De risico's van wateroverlast wordt bepaald door de kans op wateroverlast en het gevolg van eventuele overlast. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de inrichting van de waterhuishouding (kans) én gebiedsfuncties in de ruimtelijke ordening (gevolg), waarbij geanticipeerd moet worden op de te verwachten klimaatsverandering (grotere neerslagintensiteiten).

Met het oog op de waterafvoer moeten alle primaire watergangen (hoofdwatergangen) op de plankaart worden aangegeven. De aangegeven zoekgebieden voor regionale bergingsvoorzieningen (seizoens- en piekberging) moeten eveneens in het plan en op de plankaart worden aangegeven. Deze gebieden moeten vooralsnog worden gevrijwaard van 'onomkeerbare' functiewijziging. De ruimtelijke ontwikkelingen mogen geen dus belemmering vormen voor een eventuele toekomstige wijziging in functie 'regionale bergingsvoorziening'.

Daarnaast moeten kapitaalintensieve functies in de (5%) laagste delen van peilgebieden zoveel mogelijk worden geweerd.

6.2 Waterkwaliteit en ecohydrologische variatie
Algemene doelstellingen zijn het bereiken en handhaven van een goede waterkwaliteit en het herstellen van de ecohydrologische variatie.

Water(bodem)kwaliteit
De basisdoelstellingen voor de kwaliteit van oppervlaktewater en waterbodem zijn:
- op korte termijn (vóór 2010) voldoen aan niveau van het Maximaal Toelaatbaar Risico (MTR-niveau, volgens de *Vierde Nota Waterhuishouding*)[5],
- geen onaanvaardbaar risico op milieucalamiteiten die waterkwaliteit ernstig aantasten; dit betreft zowel het beperken van 'de kans op' als 'het gevolg van' milieucalamiteiten,
- op lange termijn voldoen aan niveau van het Verwaarloosbaar Risico (VR-niveau, volgens de *Vierde Nota Waterhuishouding*). Over het bereiken van deze doelstelling heeft het waterschap geen beleid.

Het MTR-niveau geldt als minimum kwaliteitsdoel voor alle oppervlaktewater en waterbodems.
Het VR-niveau wordt ook wel aangeduid als streefwaarde. In de kaart hiernaast zijn de aandachtsgebieden met betrekking tot de waterkwaliteit en de ecohydrologische variatie aangegeven. (bron: *Waterstructuurvisie Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*)

Eventuele functiewijzigingen mogen geen risico vormen voor achteruitgang van de waterkwaliteit of belemmering vormen voor het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen. Het opnieuw ontstaan van verontreinigde waterbodems moet worden voorkomen.

[5] Van veel stoffen is onderzocht hoe groot het effect is op levende organismen in oppervlaktewater. Het MTR-niveau is gedefinieerd als die kwaliteit waarbij 95% van de in water levende organismen zich kan handhaven. De normen geven een inspanningsverplichting aan. Het brongerichte/preventieve beleid is op deze concentratienormen gericht. In bepaalde situaties is het MTR-niveau niet te handhaven. Bijvoorbeeld het MTR-niveau voor chloride (200 mg/l) is niet overal te handhaven vanwege natuurlijke omstandigheden (zoute kwel).

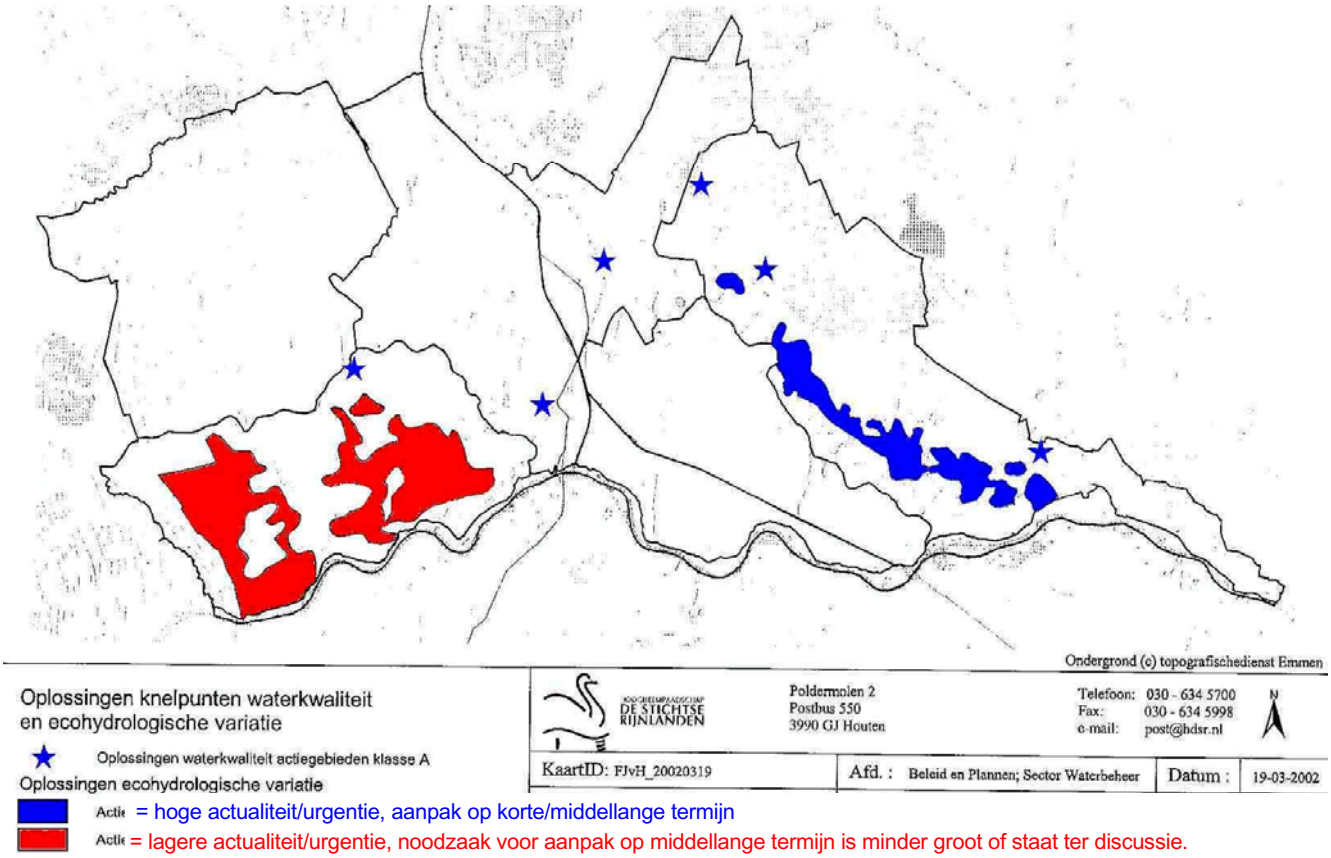

Doorgangsdepots voor bagger

In het beheersgebied van het waterschap moet een aanzienlijke hoeveelheid bagger de komende jaren worden verwijderd en verwerkt. In de kaart op de volgende bladzijde zijn de hiervoor benodigde oppervlakten voor doorgangsdepots per regio en per periode aangegeven, waarbij onderscheid is gemaakt tussen bagger van ‘hoofdwateren’, landelijk en stedelijk gebied.

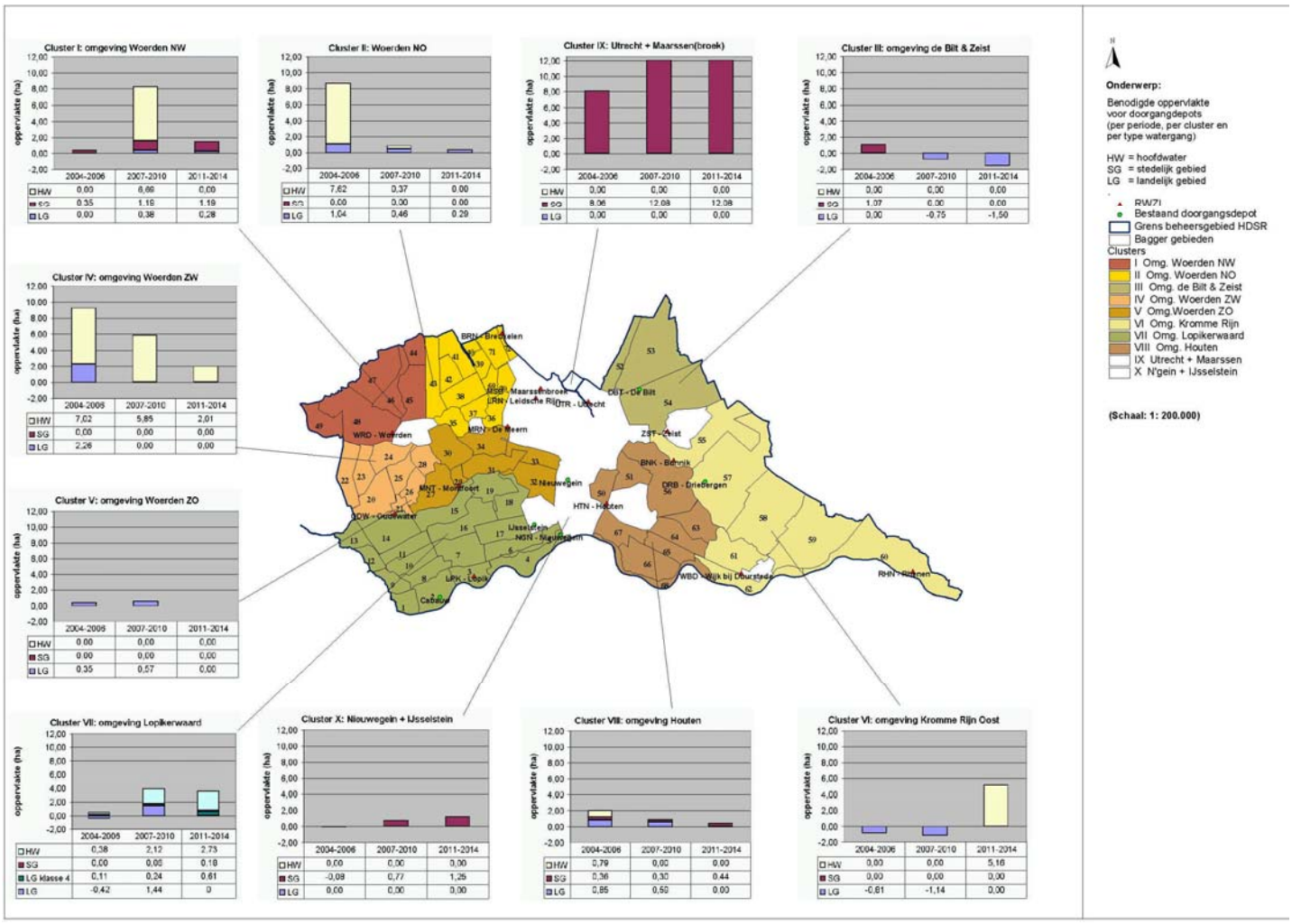

Afvalwater en hemelwater

Bij plannen voor stedelijke in-/uitbreidingen moet rekening worden gehouden met gevolgen voor de afvalwaterprognose en de capaciteitsbehoefte van afvalwaterzuiveringen. Zonodig moet ruimte worden gereserveerd voor de uitbreiding van afvalwaterzuiveringen.
Op de plankaart moet de ligging van afvalwaterzuiveringsinstallatie worden aangegeven. In plannen op regionaal en gemeentelijk niveau moet invulling worden gegeven aan het streven naar het terugdringen van de afvoer van schoon hemelwater via de riolering naar de afvalwaterzuivering. Doelstelling voor het afkoppelen van 'schoon' verhard oppervlak van de riolering voor 2010 is (*Vierde Nota Waterhuishouding*):

- 20% in bestaand stedelijk gebied (incl. herstructureringen, sloop+herbouw);
- 80% in nieuw stedelijk gebied (in- en uitbreidingen, nieuwbouw).

Functies in relatie met waterkwaliteit en ecohydrologie

Het is wenselijk om grote ruimtelijke eenheden met gelijke functie te realiseren, zodat onnatuurlijke beïnvloeding van de grondwaterstand zoveel mogelijk kan worden voorkomen. Voorwaarde hiervoor is dat functies aansluiten bij natuurlijke grondwaterstand. Op de kaart op de volgende bladzijde 'visie op het grondgebruik' (bron: *Waterstructuurvisie Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*) is voor het hele beheersgebied aangegeven hoe hier invulling aan kan worden gegeven.

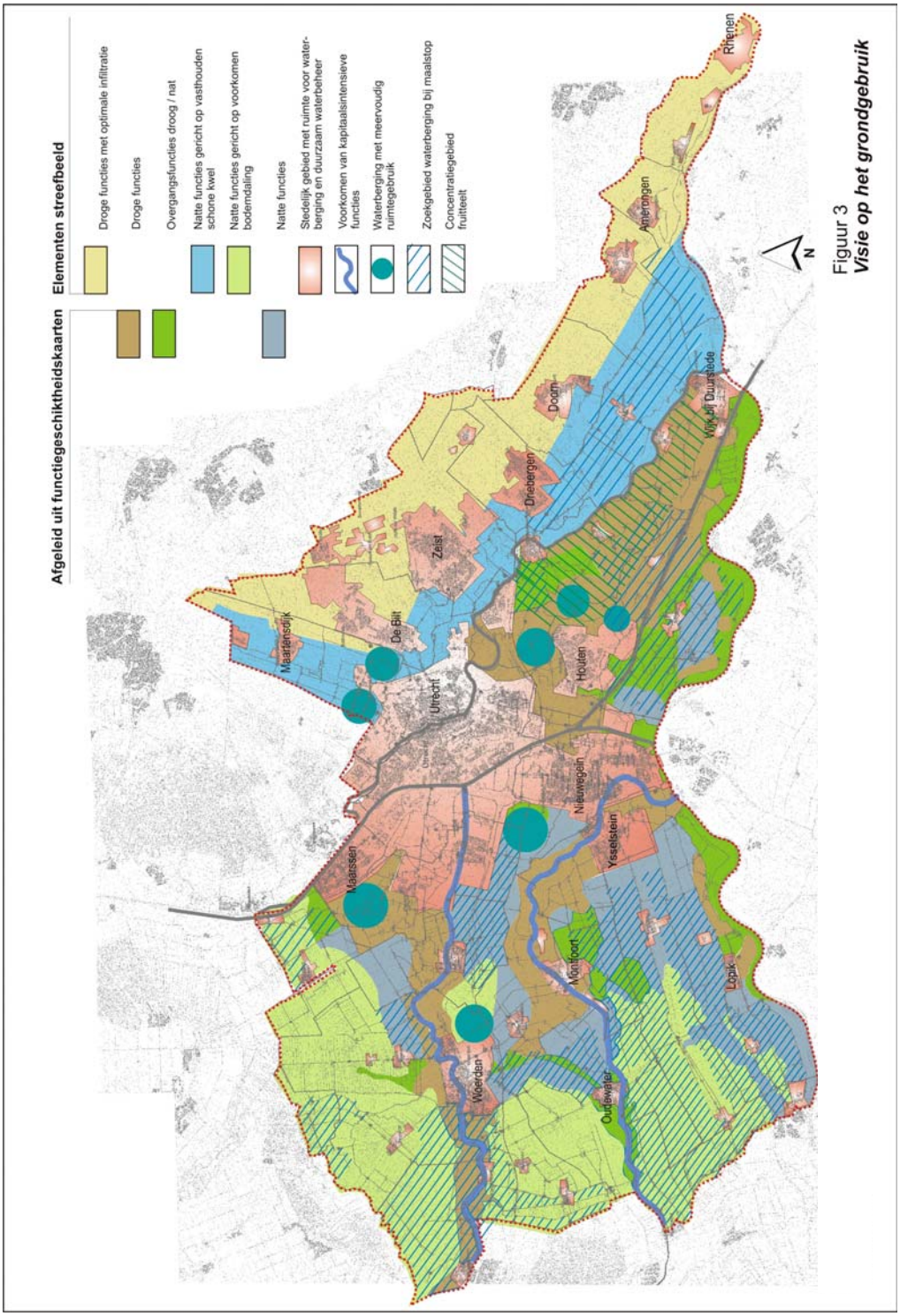

Figuur 3
Visie op het grondgebruik

Om versnippering van peilgebieden binnen natte natuurgebieden te voorkomen, moet ook hier worden gestreefd naar grote ruimtelijke eenheden, passend bij de natuurlijke grondwaterstand. Vanuit oogpunt van natuurbescherming wordt gewezen op overig beleid en richtlijnen, zoals Tweede Structuurschema Groene Ruimte, Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en Natuurbeschermingswet.

In het beheersgebied van het waterschap liggen gebieden met de functies ‘landbouw met waternatuur’ en ‘natuur’. Daarnaast zijn er enkele (natte) ecologische verbindingszones in het gebied. Voor de ligging wordt verwezen naar de functiekaart van het *Waterbeheersplan Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2003-2007*. In deze gebieden mogen waterkwaliteit en water-/oeverinrichting niet worden aangetast. In het plan moet verder rekening worden gehouden met de inpassing en realisatie van geplande verbindingszones.

De Provincie Zuid Holland heeft een natuurdoeltypenkaart opgesteld. Deze kaart is geschikt voor toepassing op de niveaus ‘visie’ en ‘plan’ (tot op schaal van polders). De provincie is voornemens de natuurdoeltypen verder te detailleren.

Ontwikkeling van kwaliteitsdoelstellingen in nabije toekomst
Op 22 december 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water in werking getreden. De Kaderrichtlijn Water beoogt het water in de Europese Unie te beschermen en duurzaam gebruik van water te bevorderen. Het hoofddoel van de Kaderrichtlijn Water is de vaststelling van een kader voor de bescherming van landoppervlaktewater, overgangswater, kustwater en grondwater, zodat:

- aquatische en terrestrische systemen, wat de waterbehoefte ervan betreft, voor verdere achteruitgang worden behoed en beschermd;
- het duurzaam gebruik van water wordt bevorderd op basis van bescherming van de beschikbare waterbronnen op lange termijn;
- een verhoogde bescherming en verbetering van het aquatisch milieu wordt bereikt, o.a. door specifieke maatregelen voor de progressieve vermindering van lozingen, emissies en verliezen van prioritaire stoffen en door stopzetting of geleidelijke beëindiging van lozingen, emissies of verliezen van prioritair gevaarlijke stoffen;
- voor een progressieve vermindering van de verontreiniging van grondwater wordt gezorgd en verdere verontreiniging wordt voorkomen;
- en wordt bijgedragen aan de afzwakking van de gevolgen van overstroming en perioden van droogte.

De Kaderrichtlijn Water gaat zowel chemische als ecologische kwaliteitsdoelstellingen hanteren, die de huidige vervangen; de richtlijn spreekt van ‘doelen’. Ook worden regels voor het grondwaterbeheer aangegeven. Verder stelt de kaderrichtlijn dat voor alle oppervlaktewateren in 2015 strak gedefinieerde resultaten gehaald dienen te worden.

6.3 Goede gebruiksmogelijkheden voor maatschappelijke functies

Algemene doelstelling is het behouden of vergroten van goede gebruiksmogelijkheden voor maatschappelijke functies. Hierbij wordt aandacht besteed aan: bodemdaling, watertekort en functieveranderingen.
Onderstaande kaart geeft een beeld van de locaties waar bodemdaling en watertekort een belangrijke rol spelen.

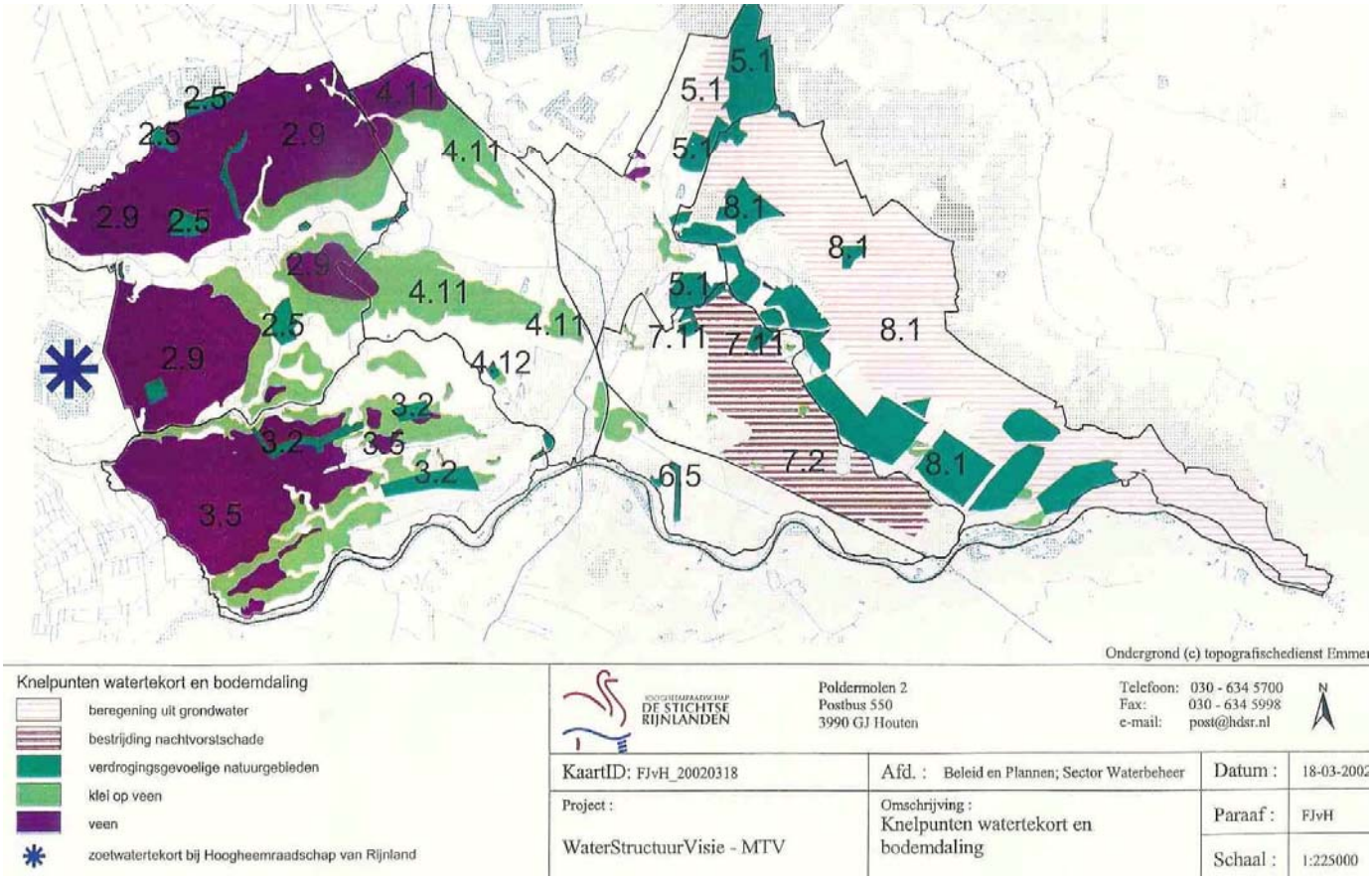

Bodemdaling
Door de voortdurende bodemdaling in het veengebieden zal de functiegeschiktheid van deze gebieden afnemen. Daarom mag het tempo van de bodemdaling niet toenemen. Bij elke functieverandering moet de geschiktheid vanuit watersysteem worden beoordeeld. Het is wenselijk om grote ruimtelijke eenheden met gelijke functie (of beter: gewenste drooglegging/ontwateringsdiepte) te realiseren, zodat versnippering van peilgebieden kan worden voorkomen. Voorwaarde hierbij is dat de functies aansluiten bij natuurlijke grondwaterstand. Voor de veenweidegebieden betekent dit dat alleen *natte functies* gericht op het voorkomen van bodemdaling geschikt zijn (zie ook kaart met 'visie op het grondgebruik', paragraaf 6.2). In het plan moet worden aangegeven wat de consequenties van het plan zijn ten aanzien van de bodemdaling in het plangebied en de omgeving.

Watertekort
Het klimaat verandert; er worden nattere winters en drogere zomers verwacht. Om te kunnen blijven voorzien in de waterbehoefte zijn aanvullende regionale seizoensbergingen nodig. Met het oog op de wateraanvoer moeten alle primaire watergangen op de plankaart worden aangegeven. De zoekgebieden voor regionale seizoensberging moeten eveneens in het plan en op de plankaart worden aangegeven. Deze gebieden moeten vooralsnog worden gevrijwaard van 'onomkeerbare' functiewijziging. De ruimtelijke ontwikkelingen mogen geen dus belemmering vormen voor een eventuele toekomstige wijziging in functie 'regionale bergingsvoorziening'.
In elk plan moet worden gestreefd naar een gebiedseigen watervoorziening middels waterconservering. Voor de Utrechtse Heuvelrug betekent dit herstel van de infiltratie en de natuurlijke peilfluctuatie. Voor de overige gebieden betekent dit –waar mogelijk– het invoeren van flexibel peilbeheer. Hierdoor kan het gebiedseigen water zo goed mogelijk worden benut. Gebiedsgericht onderzoek moet aangeven welke mate van flexibel peilbeheer in welk gebied en voor welke periode wenselijk is. In nieuw op te stellen peilbesluiten wordt aangegeven welke mate van flexibel peilbeheer voor een bepaald gebied ingevoerd zal worden.
Aan de 'vraagkant' moet bij de locatiekeuze voor functies/grondgebruik met watervraag rekening worden gehouden met de nabijheid van voldoende watervoorziening en aanvoercapaciteit. Dit geldt vooral bij fruitteelt (i.v.m. nachtvorstbestrijding).

Voor het streefbeeld voor de watervoorziening wordt verwezen naar de kaart '*Streefbeeld waterbeheer lange termijn*' in paragraaf 6.1, onder "Vasthouden, bergen en afvoeren (de bergingstrits)".

Functieveranderingen
Bij verandering van functies in een plangebied moet rekening worden gehouden met de waterhuishouding in de omgeving.
Zo moet de combinatie van woon- en verblijfsfuncties in de nabijheid van 'ongezonde' watersystemen worden voorkomen. Onder 'ongezonde' watersystemen kan langdurig stilstaand en ondiep oppervlaktewater worden verstaan. Opgemerkt wordt dat andersom ook bij de inrichting van de waterhuishouding zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met bestaande woon- en verblijfsfuncties.
Verder moet bij grootschalige wijziging in functie en/of gebruik rekening worden gehouden met de gewenste grondwater- en oppervlaktewaterstand in de omgeving. Deze wijzigingen in het plangebied mogen geen nadelige effecten hebben op de (geschikte) waterhuishouding in de omgeving.

6.4 Behouden/versterken van landschappelijke betekenis van water

Algemene doelstelling is het behouden of versterken van de landschappelijke betekenis van water.

Dit is geen primaire taak van het waterschap, maar draagt wel bij aan het maatschappelijke draagvlak voor waterbeheer. Daarom hecht Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden er wel belang aan dat in ruimtelijke plannen aandacht wordt geschonken aan de landschappelijke betekenis van water.

In elk plan moet aandacht worden geschonken aan het behoud van het cultureel erfgoed . Het gaat hierbij zowel om gebouwde als om archeologische objecten, maar vooral ook om de herkenbare historische geografie.

Water speelt een belangrijke rol bij de herkenbaarheid van verschillende landschappen en draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit van de stedelijke leefomgeving. Daarnaast bezitten veel watersystemen cultuurhistorische waarden, zoals inundatiegebieden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en ontginningspatronen. Deze belevingswaarde van water moet worden behouden of versterkt. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet aandacht zijn voor deze doelstelling.

Voor de aandachtsgebieden in de Provincie Utrecht wordt verwezen naar de nota *Niet van Gisteren*, met daarin o.a. de cultuurhistorische hoofdstructuur (hoofdstructuurkaart en visiekaart).
Voor de aandachtsgebieden in de Provincie.Zuid-Holland wordt verwezen naar de *Nota Planbeoordeling 2002*, waarin o.a. de topgebieden cultureel erfgoed zijn aangegeven.

7 Criteria voor planvormen op niveau 'plan'

7.1 Beveiliging tegen overstromingen en wateroverlast

Algemene doelstelling is het garanderen van het gewenste beveiligingsniveau tegen overstromingen en wateroverlast. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in: waterkeringen, ruimte voor het hoofdwatersysteem, de 'bergingstrits' (vasthouden, bergen en afvoeren) en wateroverlast.

Waterkeringen

Op de plankaart van elk ruimtelijk plan moet de ligging worden aangegeven van:

- (indirect) primaire waterkeringen (inclusief keurzones), de primaire keringen in het beheersgebied zijn de Nederrijndijk en de Lekdijk.
- regionale keringen betreffen alle boezemkeringen (inclusief keurzones),
- secundaire keringen betreffen alle zomerkaden (inclusief keurzones),
- primaire watergangen, ook wel hoofdwatergangen genoemd (inclusief keurzones).

Voor de ligging van de waterkeringen en de primaire watergangen wordt verwezen naar § 6.1. Op de plankaart moet de ligging van de waterkeringen worden opgenomen (zie ook hoofdstuk 10).

Alle zones van primaire, indirect primaire, regionale en secundaire waterkeringen moeten worden bestemd als waterkering'. In de voorschriften moet er op worden gewezen dat deze bestemming boven enige andere bestemming prevaleert. Daarnaast moet worden gewezen op Wvo, Keur en legger en de waterbeheerder (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden) als bevoegd gezag.

Ruimte voor het hoofdwatersysteem

De boezemberging in de Oude Rijn en de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel moeten worden verruimd. Wanneer het plangebied betrekking heeft op zoekgebieden voor deze verruiming, wordt in het plan – voor zover nodig geacht – een wijzigingsbevoegdheid opgenomen voor wijziging in de bestemming 'waterhuishoudkundige doeleinden' (of bestemming met zelfde strekking).

De uiterwaarden – het gebied tussen de noordelijke winterdijk en de zomerbedding van de rivier – worden regelmatig overstroomd door rivierwater. De uiterwaarden zijn van belang voor de berging en afvoer van rivierwater. Het waterschap is alleen kwantiteitsbeheerder in de uiterwaarden zolang het peil van de rivier lager is dan de kruin van de zomerkaden. Het kwaliteitsbeheer en het kwantiteitsbeheer bij overstroming ligt bij Rijkswaterstaat (Directie Utrecht). Rijkswaterstaat stelt voorwaarden voor het vrijwaren van de uiterwaarden van de grote rivieren (*Beleidslijn Ruimte voor de Rivier*). Bij de Lek is ter hoogte van de polder Blokhoven is een optioneel zoekgebied voor 'retentie riviersysteem'.

Opgemerkt wordt dat voor de grote vaarwegen sprake kan zijn van een zonering met het oog op de externe veiligheidsnormering. Dit heeft verder geen waterhuishoudkundige gevolgen, maar kan wel ruimtelijke consequenties voor het plan hebben.

Vasthouden, bergen en afvoeren (de bergingstrits)
Naar aanleiding van de zorg over het toenemend hoogwater in de rivieren, wateroverlast en de versnelde stijging van de zeespiegel, is het *Kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water'* verschenen. In lijn met (o.a.) de *Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw* moet voor de inrichting van de waterhuishouding worden uitgegaan van de volgende principes:

- 'niet afwentelen': oplossingen op de ene plaats mogen niet leiden tot problemen elders;
- stroomgebied benadering;
- en de 'bergingstrits': water vasthouden, water bergen en water afvoeren.

Wateroverlast
De bestaande open waterberging mag niet afnemen (stand still beginsel). Wanneer sprake is van een toename van de verharding, moet de open waterberging binnen het plangebied worden uitgebreid (bergen) om de afvoerpiek op te kunnen vangen, tenzij infiltratie mogelijk is (vasthouden). De hiervoor benodigde extra oppervlakte open waterberging bedraagt tenminste 10% van de oppervlakte toegenomen verharding; in veenweidegebieden kan dit oplopen tot meer dan 20% van de oppervlakte. Er mag geen afwenteling van afvoerpieken naar benedenstrooms gelegen gebieden plaatsvinden. Uitsluitend in die gevallen waarin – in overleg met de waterbeheerder(s) – blijkt dat hiertoe geen mogelijkheden binnen het plangebied zijn, moeten afspraken over compenserende maatregelen buiten het plangebied worden gemaakt. Deze afspraken (locatie, omvang, aanleg, etc.) moeten in de waterparagraaf worden opgenomen.
Bij ontgrondingen wordt gestreefd naar een herinrichting gericht op combinatie van functies, waaronder waterberging (seizoens- of piekberging).

Voor de toetsing van het beveiligingsniveau tegen wateroverlast, wordt (vooralsnog) uitgegaan van de normering wateroverlast vanuit regionale watersystemen, conform het *Nationaal Bestuursakkoord Water* (NBW). In onderstaand tabel is deze normering aangegeven.

grondgebruik	maaiveldcriterium	werknorm NBW
grasland	5%	1 x per 10 jaar
akkerbouw	1%	1 x per 25 jaar
hoogwaardige land- en tuinbouw	1%	1 x per 50 jaar
glastuinbouw	1%	1 x per 50 jaar
bebouwd gebied	0%	1 x per 100 jaar

Het maaiveldcriterium is het peil waarbij wateroverlast in de laagste delen wordt geaccepteerd. Voor grasland is dit bijvoorbeeld het peil waarbij 5% van de laagste delen is geïnundeerd.

Gelet op deze normering moeten kapitaalintensieve functies in de (5%) laagste delen van peilgebieden zoveel mogelijk worden geweerd.

Rekening houdend met te verwachten klimaatsverandering, is voor piekberging in het beheersgebied van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden ongeveer de volgende ruimte/berging benodigd (bron: *Waterstructuurvisie Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*).

deelgebied	bergingsgebied [ha]	benodigde berging [m^3]
oost	50	25.000
midden	115	60.000
west	175	80.000

Wanneer het plangebied betrekking heeft op zoekgebieden voor regionale piekberging, wordt in de planvoorschriften – voor zover nodig geacht – een wijzigingsbevoegdheid opgenomen voor wijziging in de bestemming 'waterhuishoudkundige doeleinden' (of bestemming met zelfde strekking). De zoekgebieden en aangegeven benodigde ruimte zijn indicatief van aard. Nadere aanduiding van locaties en omvang volgen o.a. uit de *Studie wateropgave Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*. De inpassing van de regionale bergingsvoorzieningen vindt waar mogelijk plaats in het kader van gebiedsgerichte en landinrichtingsprojecten zoals Gebiedsgericht beleid Langbroekerwetering, Herinrichting Noorderpark, Herinrichting Groenraven-Oost en Groot Groengebied Utrecht en het project 'Nieuwe Hollandse Waterlinie'.

De aangegeven zoekgebieden voor regionale bergingsvoorzieningen (seizoens- en piekberging) worden in ieder geval (vooralsnog) gevrijwaard van 'onomkeerbare' functiewijziging. De ruimtelijke ontwikkelingen mogen dus geen belemmering vormen voor een eventuele toekomstige wijziging in functie 'regionale bergingsvoorziening'.

De ligging van de primaire watergangen (ook wel hoofdwatergangen genoemd) moeten inclusief keurzones worden bestemd als 'waterhuishoudkundige doeleinden' (of bestemming met zelfde strekking). Uit de plankaart moet duidelijk blijken dat het hier om ononderbroken structuren gaat. De bestemming mag dus niet worden onderbroken door bijvoorbeeld overige infrastructurele werken. Bij de planvoorschriften wordt gewezen op de Wvo, Keur en legger en de waterbeheerder (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden) als bevoegd gezag.
Ten aanzien van dempingen of vergravingen van *alle* watergangen wordt in de planvoorschriften tevens gewezen op de Wvo, Keur en legger en de waterbeheerder (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden) als bevoegd gezag.

Oppervlaktewatergemalen in beheer en eigendom van het waterschap worden op plankaart als bestemming 'maatschappelijke doeleinden' opgenomen. In de planvoorschriften worden geluidscontouren beschreven; de maximale bouwhoogte moet toereikend voor de installatie zijn. Eventuele persleidingen bij oppervlaktewatergemalen die in beheer en eigendom van het waterschap zijn, moeten op de plankaart als bestemming 'leidingen' worden opgenomen (conform straalpaden, gasleidingen, etc.). In de planvoorschriften wordt in het algemeen een strook van 1,5 m aan weerszijden gevrijwaard van bebouwing (breedte kan verschillen!). Deze strook moet bereikbaar zijn en blijven (o.a. via vestiging zakelijk recht).

7.2 Waterkwaliteit en ecohydrologische variatie

Algemene doelstellingen zijn het bereiken en handhaven van een goede waterkwaliteit en het herstellen van de ecohydrologische variatie.

Water(bodem)kwaliteit

Analoog aan de 'bergingstrits' voor de waterkwantiteit wordt voor duurzaam waterbeheer ook voor de waterkwaliteit een trits gehanteerd, namelijk de 'kwaliteitstrits' (in voorkeursvolgorde):

1. preventie: voorkomen van ontstaan van vervuild water door terugdringen diffuse bronnen en puntbronnen;
2. scheiden: voorkomen van menging van schoon met vervuild water, vasthouden van schoon water, stroming van schoon naar vuil;
3. en zuiveren: vergaand zuiveren van effluent, zuiverende elementen (zoals zuiveringsmoerassen) en zonodig zuiveren van aanvoerwater voor waardevolle waternatuur.

Beide bergings- en kwaliteitstrits zijn een belangrijke pijler voor duurzaam waterbeheer. De uitwerking hiervan moet worden toegelicht in de waterparagraaf. Eventuele ruimtelijke consequenties worden op de plankaart aangegeven.

Doorgangsdepots voor bagger
In het beheersgebied van het waterschap moet een aanzienlijke hoeveelheid bagger de komende jaren worden verwijderd en verwerkt. In § 6.2 zijn op een kaart de hiervoor benodigde oppervlakten voor doorgangsdepots per regio en per periode aangegeven.

Afvalwater en hemelwater
Ook in de (afval)waterketen wordt de 'kwaliteitstrits' als uitgangspunt gehanteerd. De riolering is gericht op het niet afvoeren van schoon hemelwater naar afvalwaterzuivering. Dit betekent dat:

- vervuiling van neerslag op verhardingen wordt voorkomen;
- het oppervlak aan verhardingen is geminimaliseerd en waar mogelijk zijn verhardingen waterdoorlatend;
- en hemelwater van schone verharde oppervlakken wordt afgevoerd op de bodem (infiltratie) of naar oppervlaktewater.

Daarnaast vindt adequate zuivering plaats van de diverse waterstromen:

- niet-schone oppervlakken zijn afgekoppeld via wadi, bodempassage in de berm of andere behandelingsvorm;
- en vervuilde oppervlakken wateren af via de riolering naar de afvalwaterzuivering.

In nieuw stedelijk gebied worden uitsluitend duurzame (niet-uitlogende) materialen toegepast. Neerslag van niet-schone verhardingen wordt afgevoerd via wadi, bodempassage in berm of andere behandelingsvorm. Alleen de neerslag van vervuilde oppervlakken wordt via riolering naar rwzi afgevoerd.

Bij herstructureringen (zowel sloop+herbouw en grootschalige renovatie) in bestaand stedelijk gebied wordt in principe alle neerslag van schone verhardingen afgekoppeld naar open water of bodem, hiertoe wordt voor elk herstructureringsgebied een afkoppelplan opgesteld.

In overig bestaand stedelijk gebied worden kansrijke mogelijkheden voor afkoppelen benut, kansrijk zijn bijvoorbeeld gebieden waar openbare ruimte wordt heringericht, hiertoe wordt voor het bestaand stedelijk gebied een afkoppelplan opgesteld.
Als leidraad voor het afkoppelen van verhard oppervlak is een beslisboom opgesteld.

De uitwerking hiervan moet worden toegelicht in de waterparagraaf. Eventuele ruimtelijke consequenties worden op de plankaart aangegeven.

Afvalwaterzuiveringen
Rioolgemalen die in beheer en eigendom van het waterschap zijn, worden op de plankaart als bestemming 'maatschappelijke doeleinden' opgenomen (of van gelijke strekking) opgenomen. In de planvoorschriften moeten geluidscontouren zijn beschreven. De maximale bouwhoogte moet toereikend zijn voor installatie.

Rioolpersleidingen die in beheer en eigendom van het waterschap zijn, worden op de plankaart als bestemming 'leidingen' opgenomen (conform straalpaden, gasleidingen, etc.). In de planvoorschriften moet in het algemeen een strook van 1,5 m aan weerszijden van persleidingen worden gevrijwaard van bebouwing (breedte kan verschillen). Deze strook moet bereikbaar zijn en blijven (o.a. via vestiging zakelijk recht).

Op de plankaart worden afvalwaterzuiveringen als bestemming ‘maatschappelijke doeleinden’ opgenomen (of van gelijke strekking). In de voorschriften moeten de geluids- én stankcontouren beschreven zijn. De maximale bouwhoogte moet toereikend zijn voor installaties op afvalwaterzuivering. De categorie bedrijvigheid (conform Wet milieubeheer) moet correct zijn, dit verschilt per installatie.

Bij de toewijzing en situering van functies in de omgeving van afvalwaterzuiveringen moet rekening worden gehouden met geur en geluid (van toepassing zijn o.a. Wet milieubeheer en Wet geluidshinder). Verder moet rekening worden gehouden met de ruimtelijke consequenties van eventueel benodigde uitbreiding van afvalwaterzuiveringen. Deze worden door het waterschap bepaald aan de hand van de afvalwaterprognoses.

Vanuit de waterkwaliteitsdoelstellingen wordt vooralsnog gedacht aan (vergaand) verbeterde zuivering bij de afvalwaterzuiveringen in het Kromme Rijn gebied en het Amsterdam-Rijnkanaal en Vecht (gemeente Utrecht). Dit voornemen kan van belang zijn voor plankaart en planvoorschriften voor zover dit ruimtelijke consequenties heeft in de omgeving van de betreffende afvalwaterzuiveringen.

Functies in relatie met waterkwaliteit en ecohydrologie
Functiewijzigingen mogen geen risico vormen voor achteruitgang van de waterkwaliteit of belemmering vormen voor het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen. Hierbij zijn (o.a.) de Wvo-besluiten van belang. De meeste van deze besluiten hebben vrijwel geen ruimtelijke consequenties (alleen spuitvrije zones). De voorwaarden hebben voornamelijk betrekking op de inrichting (wijze bouwrijp maken, materiaalgebruik, etc.).

Ruimtelijke ontwikkelingen moeten grondwaterneutraal kunnen worden ingepast. Er mogen geen nadelige invloeden zijn op de voor de ecohydrologische variatie optimale GGOR (gewenste grond- en oppervlaktewater regime). Het peilbeheer moet afgestemd kunnen worden op de natuurlijke waterhuishouding.

Specifiek voor ontgrondingen moet aandacht worden besteed aan de (potentiële) waterkwaliteit. Van invloed hierop zijn ondermeer de grondwaterstroming (kwel/inzijging), het terugstorten van de bovenlaag en de herinrichting na ontgronding.

Om versnippering van peilgebieden binnen natte natuurgebieden te voorkomen, moet ook hier worden gestreefd naar grote ruimtelijke eenheden, passend bij de natuurlijke grondwaterstand. Vanuit oogpunt van natuurbescherming wordt gewezen op overig beleid en richtlijnen, zoals Tweede Structuurschema Groene Ruimte, Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en Natuurbeschermingswet. De grenzen van peilgebieden moeten zoveel mogelijk overeenkomen met grenzen van natte natuurgebieden, zodat peilbeheer optimaal kan worden afgestemd op de functie.

Voor de Provincie Zuid Holland zijn natuurdoeltypen vastgesteld. Voor de hieraan gerelateerde ecologische doelstellingen wordt verwezen naar de abiotische randvoorwaarden voor natuurdoeltypen. De natuurdoeltypen zijn te hanteren tot op polderniveau. Voor de randvoorwaarden op ‘lokaal niveau’ contact moeten worden opgenomen met de betreffende natuurbeschermings-/beheerorganisaties De provincie is voornemens de natuurdoeltypen in 2004 verder te detailleren. Daarnaast is de provincie samen met de betrokken partijen gestart met het project 'Water voor Natuur' waarin ook het opstellen van het gewenste grondwater en oppervlaktewater regime (GGOR) aan de orde komt. Er is (vooralsnog) geen relatie gelegd tussen de natuurdoeltypen en GGOR.

In de *Beleidsnota oeverinrichting* is aangegeven dat Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden streeft naar aanleg van natuurvriendelijke oevers, met name in gebieden met een natuurfunctie zoals de (natte) ecologische hoofdstructuur. In algemene zin streeft het waterschap zoveel mogelijk naar een duurzame en multifunctionele oeverinrichting, waarbij een oever natuurvriendelijk wordt ingericht als:

- de oever een (hoofd/neven)functie heeft als 'Natte ecologische verbindingszone' of 'Natuur en landschap',
- én hiervoor voldoende ruimte beschikbaar of gecreëerd kan worden,
- én de doelen bij het streefbeeld niet door aangepast beheer alleen kunnen worden gehaald.

Voor het beschikbaar krijgen of houden van voldoende ruimte voor de inrichting van natuurvriendelijke oevers is Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden voor (evt.) verwerving van grond afhankelijk van grondeigenaren (onteigening niet mogelijk). Op de plankaart moet de benodigde ruimte voor natuurvriendelijke inrichting van oevers worden bestemd voor waterhuishoudkundige, ecologische of natuur doeleinden, ofwel hier moet een wijzigingsbevoegdheid voor worden opgenomen.

7.3 Goede gebruiksmogelijkheden voor maatschappelijke functies

Algemene doelstelling is het behouden of vergroten van goede gebruiksmogelijkheden voor maatschappelijke functies. Hierbij wordt aandacht besteed aan: bodemdaling, watertekort, functieveranderingen en vaarwegen.

Bodemdaling

Door de voortdurende bodemdaling in de veengebieden zal de functiegeschiktheid van deze gebieden afnemen. Daarom mag het tempo van de bodemdaling niet toenemen. Bij elke functieverandering moet de geschiktheid vanuit watersysteem worden beoordeeld.

Het is wenselijk om grote ruimtelijke eenheden met gelijke functie (of beter: gewenste drooglegging/ontwateringsdiepte) te realiseren, zodat versnippering van peilgebieden kan worden voorkomen. Voorwaarde hierbij is dat de functies aansluiten bij natuurlijke grondwaterstand. Voor de veenweidegebieden betekent dit dat alleen functies die een beperkte drooglegging verdragen geschikt zijn.
Op de kaart 'visie op het grondgebruik' in § 6.3 is voor het hele beheersgebied aangegeven hoe hier invulling aan kan worden gegeven.
In het plan moet worden aangegeven wat de consequenties van het plan zijn ten aanzien van de bodemdaling in het plangebied en de omgeving.

Watertekort

Om te kunnen blijven voorzien in de waterbehoefte, zijn (gelet op de te verwachten klimaatsverandering met nattere winters en drogere zomers) aanvullende regionale seizoensbergingen nodig. Met het oog op de wateraanvoer moeten alle primaire watergangen op de plankaart worden aangegeven. De zoekgebieden voor regionale seizoensberging moeten eveneens in het plan en op de plankaart worden aangegeven. Deze gebieden moeten vooralsnog worden gevrijwaard van 'onomkeerbare' functiewijziging. De ruimtelijke ontwikkelingen mogen geen dus belemmering vormen voor een eventuele toekomstige wijziging in de functie 'regionale bergingsvoorziening'.

In elk plan moet worden gestreefd naar een gebiedseigen watervoorziening middels waterconservering. Voor de Utrechtse Heuvelrug betekent dit herstel van de infiltratie en de natuurlijke peilfluctuatie. Voor de overige gebieden betekent dit (waar mogelijk) het invoeren van flexibel peilbeheer.
Bij ontgrondingen wordt gestreefd naar een herinrichting gericht op combinatie van functies, waaronder waterberging (seizoens- of piekberging).

Bij flexibel peilbeheer mag het waterpeil fluctueren tussen bepaalde marges, waarbij wordt ingespeeld op grondwatersituatie, voorraad oppervlaktewater en weersomstandigheden. De hoeveelheid potentiële berging wordt mede bepaald door het verschil tussen het streefpeil en het aanvaardbare hoogste peil en wordt in belangrijke mate bepaald door de aanwezige hoeveelheid oppervlaktewater.
Het aanvaardbare hoogste peil wordt bepaald door de huidige (gebruiks)functie en de grondsoort. Voor stedelijke uitbreidingen kan dit voorwaarden stellen aan de wijze van bouwrijp maken. Gebiedsgericht onderzoek moet aangeven welke mate van flexibel peilbeheer in welk gebied en voor welke periode wenselijk is. In nieuw op te stellen peilbesluiten wordt aangegeven welke mate van flexibel peilbeheer voor een bepaald gebied ingevoerd zal worden.

Aan de ‘vraagkant’ moet bij de locatiekeuze voor functies/grondgebruik met watervraag rekening worden gehouden met de nabijheid van voldoende watervoorziening en aanvoercapaciteit. Specifiek aandachtspunt is de watervoorziening in fruitteeltgebieden i.v.m. nachtvorstbestrijding.

Functieverandering
Bij (grootschalige) functiewijzigingen moet bij de toelichting in de waterparagraaf worden aangegeven dat het peil na het nemen van een nieuw peilbesluit (zonodig) op de functie kan worden afgestemd, mits dit geen nadelige effecten op de omgeving heeft. Van belang hierbij zijn de relaties met het GGOR (gewenste grond- en oppervlaktewater regime) en specifiek voor functie ‘Natuur en Landschap’ de *Utrechtse Natuurdoeltypen*. Wanneer een bepaalde functiewijziging uit oogpunt van de waterhouding minder geschikt blijkt, zullen mogelijke aanpassingen van de ontwikkeling worden onderzocht (bijvoorbeeld kruipruimteloos of drijvend bouwen).

Voor de Provincie Zuid Holland zijn natuurdoeltypen vastgesteld. Voor de hieraan gerelateerde ecologische doelstellingen wordt verwezen naar de abiotische randvoorwaarden voor natuurdoeltypen. De natuurdoeltypen zijn te hanteren tot op polderniveau, verdere detaillering volgt naar verwachting in 2004. Daarnaast is de provincie samen met de betrokken partijen gestart met het project 'Water voor Natuur' waarin ook het opstellen van het gewenste grondwater en oppervlaktewater regime (GGOR) aan de orde komt. Er is (vooralsnog) geen relatie gelegd tussen de natuurdoeltypen en GGOR.

In geval van ontgrondingen wordt gestreefd naar een herinrichting gericht op combinatie van functies, zoals recreatie, natuur en waterberging (seizoens-/piekberging). Aandachtspunten daarbij zijn ondermeer het terugstorten van de bovenlaag, de grondwaterstroming en het gewenste peilbeheer.

Bij verandering van functies in een plangebied moet rekening worden gehouden met de waterhuishouding in de omgeving. Zo moet de combinatie van woon- en verblijfsfuncties in de nabijheid van ‘ongezonde’ watersystemen worden voorkomen. Onder ‘ongezonde’ watersystemen kan langdurig stilstaand en ondiep oppervlaktewater worden verstaan. Opgemerkt wordt dat andersom ook bij de inrichting van de waterhuishouding zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met bestaande woon- en verblijfsfuncties. Verder moet bij grootschalige wijziging in functie en/of gebruik rekening worden gehouden met de gewenste

grondwater- en oppervlaktewaterstand in de omgeving. Deze wijzigingen in het plangebied mogen geen nadelige effecten hebben op de (geschikte) waterhuishouding in de omgeving.

Bij een eventuele nieuwe watervraag als gevolg van functieveranderingen moeten in eerste instantie de mogelijkheden voor zelfvoorziening worden onderzocht, bijvoorbeeld door hergebruik van water of waterconservering. Wanneer dit niet mogelijk blijkt, wordt bekeken of de aanvoer van de extra watervraag via de Keur en legger van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden kan worden veiliggesteld. Dit kan bijvoorbeeld door uitbreiding van de bestaande primaire watergangen of aanleg van een nieuwe primaire watergangen (kunstwerken als gemalen, inlaten en stuwen hebben daarbij vrijwel geen ruimtelijke consequenties).
In de waterparagraaf worden de beschouwde alternatieven en afwegingen beschreven. Eventuele ruimtelijke consequenties worden in de plankaart en planvoorschriften opgenomen.

Vaarwegen
Wanneer een plangebied de Kromme Rijn, Leidsche Rijn, Oude Rijn, Dubbele Wiericke en/of de Grecht omvat, wordt in de waterparagraaf bij de plantoelichting melding gemaakt van de vaarwegfunctie en de beheerstaak van het waterschap. Regelgeving, beleid en taken voor het vaarwegbeheer zijn beschreven in de *Nota Vaarwegbeheer*.

7.4 Behouden/versterken van landschappelijke betekenis van water

Algemene doelstelling is het behouden of versterken van de landschappelijke betekenis van water.

Er zijn door het waterschap geen criteria opgesteld met betrekking tot de landschappelijke betekenis van water. De provincie en/of gemeente geeft verdere uitwerking en invulling aan de randvoorwaarden voor het behoud en versterking van de landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden.

7.5 Doelmatig waterbeheer (goede beheersbaarheid van watersysteem)

Algemene doelstelling is het behouden of verbeteren van de goede beheersbaarheid van het watersysteem.

Voor zover gewenst wordt in plankaart en planvoorschriften rekening gehouden met de behoefte aan tertiaire bluswatervoorzieningen. Deze behoefte wordt in overleg met de brandweer en het waterleidingbedrijf bepaald. Eventuele bluswatervoorzieningen kunnen met regenwater worden gevoed dat van afgekoppeld oppervlak toestroomt.

Voor enkele categorieën van bedrijven is de aanleg van een bluswater*opvang* verplicht, op basis van de Wvo. In voorkomende gevallen wordt op de plankaart en planvoorschriften invulling gegeven aan deze verplichting.

8 Criteria voor planvormen op niveau ‘realisatie’

De plannen onder dit niveau vallen niet onder de watertoets, maar moeten wel uitvoerbaar zijn. De toetsing van deze plannen volgt in het kader van de Keur en de Wvo. Daarbij wordt er met nadruk op gewezen dat de watertoetsprocedure en de navolgende criteria *geen* vervanging zijn van de toetsing voor vergunningverlening of –handhaving in het kader van de Keur of de Wvo. Opgemerkt wordt dat de *Keur Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden* in 2004 wordt herzien.

8.1 Beveiliging tegen overstromingen en wateroverlast

Algemene doelstelling is het garanderen van het gewenste beveiligingsniveau tegen overstromingen en wateroverlast. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in: waterkeringen, watergangen en waterberging en -afvoer.

Waterkeringen

Binnen de kernzone, beschermingszones en buitenbeschermingszones van waterkeringen geldt een aantal verboden op grond van artikel 12 van de *Keur Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*.

De kernzone omvat de kruin van de kering, wederzijdse taluds, bermen tot de bodem van evt. naastliggende watergangen of uitstrekkend tot 5 m vanuit de teen van het talud van (indirect) primaire en regionale/secundaire waterkeringen (Keur, artikel 5). Bij “verheeld land” geldt een afwijkende zonering.

De beschermingszone is in de legger aangegeven. Wanneer deze zone niet in de legger is aangegeven, is de zone afhankelijk van het type waterkering (Keur, artikel 5).
De buitenbeschermingszone is aan de binnenzijde van de kering:

- voor (indirect) primaire: 50 meter;
- voor regionale en secundaire keringen: 15 meter.

De buitenbeschermingszone is aan de buitenzijde van de kering:

- voor (indirect) primaire: 50 meter;
- voor regionale en secundaire waterkeringen: 0 meter.

In onderstaande afbeelding zijn de afmetingen van de keurzones waterkeringen aangegeven.

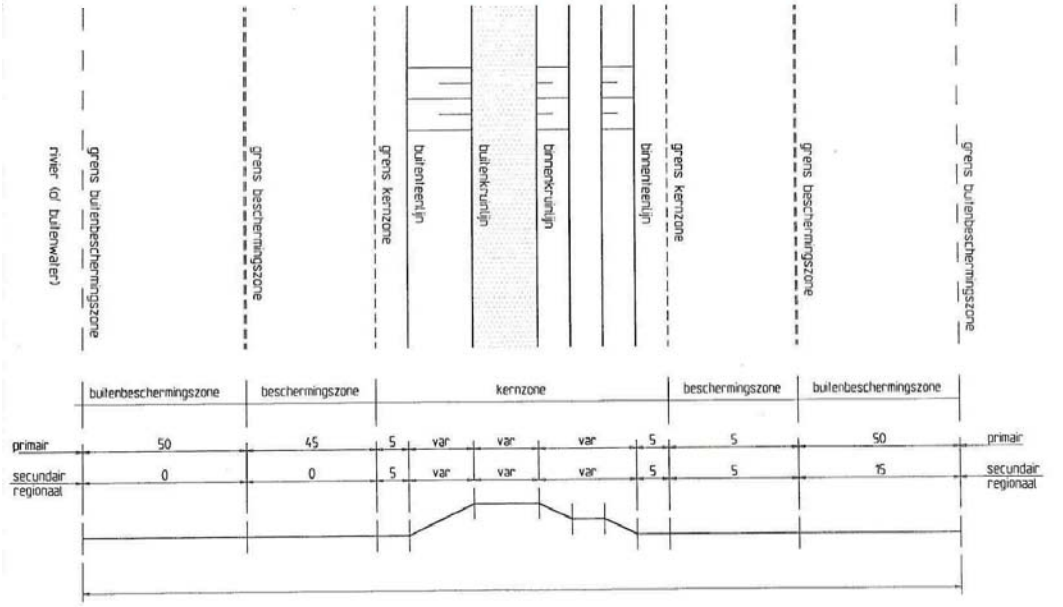

Bijlage K.4.
Alle maten in meters

Watergangen
Binnen kernzone en beschermingszone van watergangen geldt een aantal verboden op grond van artikel 26 van de *Keur Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*. In dit artikel is (o.a.) bepaald dat het verboden is de doorstroming van het water op enigerlei wijze te belemmeren of te stremmen, om een vrije ijsgang en onbelemmerde waterafvoer in rivieren, beken, meren, etc. te kunnen waarborgen.

De kernzone omvat het water, de waterbodem en het talud (Keur, artikel 13).

De beschermingszone is afhankelijk van het type watergang (Keur, artikel 13), namelijk:
- primair (of hoofdwatergang): 5 m vanuit insteek watergang;
- secundair: 5 m vanuit insteek watergang;
- tertiair: 2 m vanuit insteek watergang.

De ligging en type watergangen zijn in de legger van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden vastgelegd. In onderstaande afbeelding zijn de afmetingen van de keurzones watergangen aangegeven.

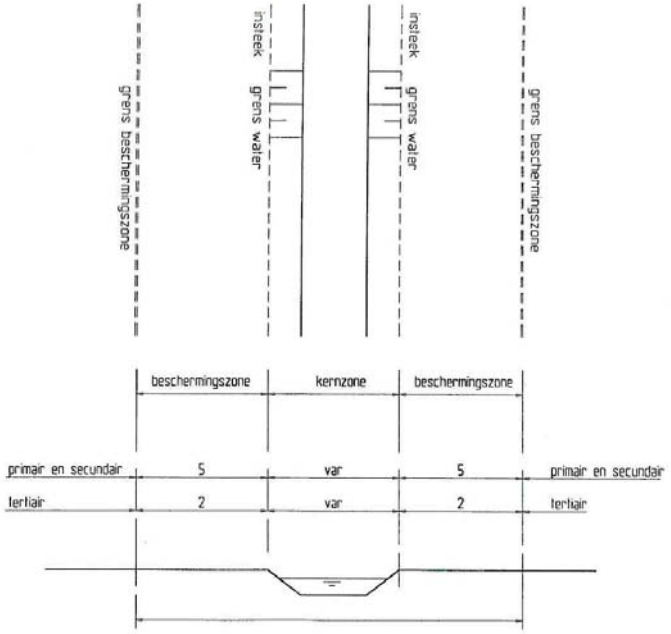

Bijlage K5
Alle maten in meters

Waterberging en -afvoer
Voor elk (uitwerkings)plan gelden de volgende voorwaarden voor de open waterberging:
- De bestaande open waterberging in ontwikkelingsgebied mag niet worden verkleind (zie ook onderstaand dempingenbeleid).
- In het plangebied moet voldoende oppervlakte open water aanwezig zijn om ontoelaatbare peilstijging te voorkomen. Uit waterkwaliteitsoverwegingen kan extra open water wenselijk zijn. Het hiervoor benodigde percentage is afhankelijk van de geohydrologische en waterhuishoudkundige situatie en of sprake is van nieuw of bestaand stedelijk gebied. In bestaand stedelijk gebied zal niet altijd de hiervoor noodzakelijke hoeveelheid open water ingepast kunnen worden. In het laatste geval moeten aanvullende afspraken over compenserende maatregelen in de randen van het stedelijk gebied worden gemaakt. Deze afspraken worden in de waterparagraaf opgenomen.
- De omgeving mag geen hinder ondervinden van de ruimtelijke ontwikkeling (bijvoorbeeld als gevolg van een vergroting van de afvoer), dit moet in beginsel binnen het ontwikkelingsgebied worden opgevangen.

Bij het ontwerp en inrichting van het oppervlaktewater moet rekening worden gehouden met voldoende mogelijkheden voor handhaving van de gewenste waterkwaliteit (meer open waterberging kan meer doorspoeling/ verversing vereisen).

Demping van watergangen valt onder de *Keur Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*. Het beleid voor dempingen is nader uitgewerkt in de *Beleidsnota dempingen Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*. Onder demping wordt verstaan: het versmallen of dichten van een watergang of het aanbrengen van een dam breder dan 10 m. Hiervoor gelden (o.a.) de volgende regels:

1. dempingen worden minimaal volledig gecompenseerd binnen hetzelfde peilgebied;
2. dempingen mogen geen beperking geven voor doorvoercapaciteit;
3. bij dempingen voor verdrogingsbestrijding hoeft waterberging niet altijd te worden gecompenseerd;
4. aanleg van natuurvriendelijke oevers is toegestaan als de waterberging hierdoor niet afneemt of minimaal volledig wordt gecompenseerd in hetzelfde peilgebied;
5. wat betreft het soort dempingsmateriaal is de Wvo van toepassing voor zover er uitwisseling met het oppervlaktewater plaatsvindt (zie ook volgende paragraaf).

De maatgevende afvoer van watergangen en poldergemalen in stedelijk én landelijk gebied bedraagt van nihil tot maximaal 1,5 l/s/ha, vermeerderd met eventuele kwel. Indien de natuurlijke omstandigheden dit toelaten, moet de afvoercapaciteit worden beperkt. Bovenop de Utrechtse Heuvelrug is dit tot nihil, aangezien in de natuurlijke situatie vrijwel alle neerslag infiltreert.

Uitgaande van deze maximale afvoercapaciteiten, de mogelijkheden voor infiltratie van neerslag in de bodem, en de normering wateroverlast volgens het *Nationaal Bestuursakkoord Water* (zie onderstaande tabel), kan de minimaal benodigde hoeveelheid waterberging worden bepaald.

grondgebruik	maaiveldcriterium	werknorm NBW
grasland	5%	1 x per 10 jaar
akkerbouw	1%	1 x per 25 jaar
hoogwaardige land- en tuinbouw	1%	1 x per 50 jaar
glastuinbouw	1%	1 x per 50 jaar
bebouwd gebied	0%	1 x per 100 jaar

Het maaiveldcriterium is het peil waarbij wateroverlast in de laagste delen wordt geaccepteerd. Voor grasland is dit bijvoorbeeld het peil waarbij 5% van de laagste delen is geïnundeerd.

8.2 Waterkwaliteit en ecohydrologische variatie

Algemene doelstellingen zijn het bereiken en handhaven van een goede waterkwaliteit en het herstellen van de ecohydrologische variatie. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in achtereenvolgens: aanpak diffuse bronnen, dempingen, afvalwater, functiewijzigingen en ecologische normdoelstellingen.
Op basis van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo) is het verboden zonder vergunning met behulp van een werk afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen, in welke vorm ook, te brengen in oppervlaktewateren.

Aanpak diffuse bronnen

Gebieden worden zodanig ingericht dat de diffuse verontreiniging zo beperkt mogelijk is. Aandachtspunten hierbij zijn: duurzame (niet uitlogende) materialen, onderhoudsarme bestrating, beplanting (i.v.m. bestrijdingsmiddelen), inrichting wegen/parkeerplaatsen, etc.

In het kader van de Wvo kan het waterschap voorwaarden stellen aan toepassing van materialen (primaire grondstoffen) of hergebruik (secundaire grondstoffen), zoals steigers, beschoeiingen, (gerijpte) baggerspecie en/of woonboten.
Voor zover toepassing en hergebruik van materialen niet onder de Wvo vallen (bijvoorbeeld drinkwaterleidingen, dakgoten, loodslabben, antifouling, vetten en oliën en (spoor)wegen, moeten in kader van watertoets nadere bepalingen in plan worden opgenomen, ter voorkoming van het ontstaan van vervuild hemelwater en/of afstroming hiervan naar oppervlaktewater.
Het toepassen van gecreosoteerd en/of gewolmaniseerd hout in enig constructiedeel dat in aanraking komt met water (oeverbescherming, beschoeiing, bruggen, etc.) is verboden.

Dempingen
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden is bevoegd gezag voor de toepassing van bouwstoffen in watergangen, zoals de aanleg van toegangsdammen. Bij slootdempingen is sprake van omvorming naar vaste bodem. De bevoegdheid gaat dan over naar de gemeente. Voor het gebruik van materiaal aan de randen, waar uitwisseling met het oppervlaktewater plaatsvindt, blijft het waterschap het bevoegd gezag. Op het soort dempingsmateriaal is hier de Wvo en het Bouwstoffenbesluit van toepassing.

Onder demping wordt verstaan het versmallen of dichten van een watergang of het aanbrengen van een dam breder dan 10 m. Het soort dempingsmateriaal mag geen negatieve gevolgen hebben voor waterkwaliteit.
Wat betreft dempingen in relatie tot de open water berging is de Keur van toepassing (zie voorgaande paragraaf).

Opgemerkt wordt dat naast Wvo, Keur en Bouwstoffenbesluit ook vergunningen vereist kunnen zijn op basis van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken, de Wet milieubeheer, de Natuurbeschermingswet, de Verordening bescherming natuur en landschap provincie Utrecht en de Verordening Bescherming Landschap en Natuur Zuid-Holland.

Afvalwater
Vanuit de *aansluitverordening Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden* zijn de volgende waterstromen in principe *uitgesloten* van aansluiting op rioolstelsels, die afvoeren naar een afvalwaterzuivering:
- drainagewater;
- oppervlaktewater;
- niet verontreinigd regenwater;
- kwelwater;
- en grondwater.

Aan de aansluitvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Deze voorschriften kunnen (uitsluitend) strekken tot:
- bescherming van zuiveringstechnische werken en verzekering van de doelmatige werking daarvan;
- tegengaan en voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater waarin met behulp van een zuiveringstechnische werk (behandeld) afvalwater wordt gebracht.

De emissies vanuit de riolering moeten minimaal voldoen aan de eisen volgens het emissiespoor (basisinspanning) en het waterkwaliteitspoor. Overeenkomstig het beleid zoals verwoord in de *Tweede Rioleringsnota* gelden hierbij de volgende termijnen;
- vóór 1 januari 2005 moeten gemeenten voldoen aan de eisen volgens het emissiespoor;
- wanneer de gemeente wil afkoppelen kan onder voorwaarden tot 2008 uitstel worden verleend voor het voldoen aan het emissiespoor;
- vóór 1 januari 2010 moeten gemeenten voldoen aan de eisen volgens het waterkwaliteitsspoor.

Voor de pompovercapaciteit naar een afvalwaterzuivering van het waterschap gelden de richtlijnen *Overname afvalwater*.

In nieuw stedelijk gebied streven wij naar het gebruik van uitsluitend duurzame (niet-uitlogende) materialen. Neerslag van niet-schone verhardingen wordt afgevoerd via wadi, bodempassage in berm of andere behandelingsvorm. Alleen de neerslag van vervuilde oppervlakken wordt via riolering naar rwzi afgevoerd.

Bij herstructureringen (zowel sloop+herbouw en grootschalige renovatie) in bestaand stedelijk gebied wordt in principe alle neerslag van schone verhardingen afgekoppeld naar open water of bodem, hiertoe wordt voor elk herstructureringsgebied een afkoppelplan opgesteld.

In overig bestaand stedelijk gebied worden kansrijke mogelijkheden voor afkoppelen benut, kansrijk zijn bijvoorbeeld gebieden waar openbare ruimte wordt heringericht, hiertoe wordt voor het bestaand stedelijk gebied een afkoppelplan opgesteld.
Als leidraad voor het afkoppelen van verhard oppervlak is een beslisboom opgesteld.

Voor sanering van ongezuiverde lozingen in buitengebied d.m.v. IBA's heeft het waterschap de nota *Individuele Behandeling Afvalwater* opgesteld. Deze nota zal ruimtelijk gezien weinig/niet relevant zijn voor watertoets.

Functiewijzigingen
Functiewijzigingen mogen geen risico vormen voor achteruitgang van de waterkwaliteit of belemmering vormen voor het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen. Hierbij zijn (o.a.) de Wvo-besluiten van belang. De meeste van deze besluiten hebben vrijwel geen ruimtelijke consequenties (alleen spuitvrije zones). De voorwaarden hebben voornamelijk betrekking op de inrichting (wijze bouwrijp maken, materiaalgebruik, etc.).

Ruimtelijke ontwikkelingen moeten grondwaterneutraal kunnen worden ingepast. Er mogen geen nadelige invloeden zijn op de voor de ecohydrologische variatie optimale GGOR (gewenste grond- en oppervlaktewater regime). Het peilbeheer moet afgestemd kunnen worden op de natuurlijke waterhuishouding.

Om versnippering van peilgebieden binnen natte natuurgebieden te voorkomen, moet ook hier worden gestreefd naar grote ruimtelijke eenheden, passend bij de natuurlijke grondwaterstand. Vanuit oogpunt van natuurbescherming wordt gewezen op overig beleid en richtlijnen, zoals Tweede Structuurschema Groene Ruimte, Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en Natuurbeschermingswet. De grenzen van peilgebieden moeten zoveel mogelijk overeenkomen met grenzen van natte natuurgebieden, zodat peilbeheer optimaal kan worden afgestemd op de functie.

Binnen natte natuurgebieden moeten natuurdoelstellingen afgestemd zijn op natuurlijke (grond)waterhuishouding (zie ook *Utrechtse Natuurdoeltypen*).
Voor de Provincie Zuid Holland zijn natuurdoeltypen vastgesteld. Voor de hieraan gerelateerde ecologische doelstellingen wordt verwezen naar de abiotische randvoorwaarden voor natuurdoeltypen. De natuurdoeltypen zijn te hanteren tot op polderniveau, verdere detaillering volgt naar verwachting in 2004.

In de *Beleidsnota oeverinrichting* is aangegeven dat het waterschap streeft naar aanleg van natuurvriendelijke oevers, met name in gebieden met een natuurfunctie zoals de (natte) ecologische hoofdstructuur.

In algemene zin streeft het waterschap zoveel mogelijk naar een duurzame en multifunctionele oeverinrichting, waarbij een oever natuurvriendelijk wordt ingericht als:

- de oever een (hoofd/neven)functie heeft als 'Natte ecologische verbindingszone' of 'Natuur en landschap';
- én hiervoor voldoende ruimte beschikbaar of gecreëerd kan worden;
- én de doelen bij het streefbeeld niet door aangepast beheer alleen kunnen worden gehaald.

Voor het beschikbaar krijgen of houden van voldoende ruimte voor de inrichting van natuurvriendelijke oevers is het waterschap voor (eventuele) verwerving van grond afhankelijk van grondeigenaren (onteigening niet mogelijk). Op de plankaart moet de benodigde ruimte voor natuurvriendelijke inrichting van oevers worden bestemd voor waterhuishoudkundige, ecologische of natuur doeleinden, ofwel hier moet een wijzigingsbevoegdheid voor worden opgenomen.

Ecologische normdoelstellingen

Inrichting en (peil)beheer moeten afgestemd kunnen worden op kwaliteitsdoelstelling en de ecologische normdoelstellingen[6]: De ecologische normdoelstelling (END) houdt het volgende in:

- voor alle wateren: voldoen aan END van het laagste niveau, waarbij de huidige, feitelijke waterkwaliteit minimaal gehandhaafd moet blijven (stand still beginsel);

- functie natuur: instandhouden en ontwikkelen van waternatuur in oppervlaktewater en op oevers door:
  - aanpassen van beheer en onderhoud (m.n. voldoende waterdiepte is van belang);
  - waterkwaliteit verbeteren (o.a. weren gebiedsvreemd water door bijvoorbeeld conserverend waterbeheer);
  - verbetering migratiemogelijkheden van fauna en flora in water en op oevers;
  - het voldoen aan de END van het hoogste niveau;

- functie landbouw met waternatuur: inrichting en beheer zijn primair gericht op landbouw en secundair op waternatuur (in oppervlaktewater en op oevers). Het peilbeheer wordt met name op landbouw afgestemd. In deze gebieden gelden doelstellingen voor landbouw. Aanvullend geldt dat inrichting en beheer van watersysteem gericht is op instandhouden en ontwikkelen waternatuur in oppervlaktewater en op oevers door:
  - op voldoende diepte houden/brengen van water;
  - waterkwaliteit verbeteren;
  - voldoen aan END van minimaal het middelste niveau;

[6] De **Provincie Utrecht** heeft, in nauwe samenwerking met de waterschappen, de voorlopige END opgesteld. Deze zijn uitgebreider dan de MTR en specifiek toegespitst op de situatie in de provincie. Zo zijn er bijvoorbeeld normen voor sloten, plassen en fortgrachten. Naast fysisch-chemische parameters stelt de END eisen aan morfologie, beheer en onderhoud van het watersysteem. De END maakt een onderverdeling in hoogste, middelste en laagste ecologisch niveau om beleidsdoelen voor de korte en lange termijn te kunnen formuleren en vorderingen te kunnen monitoren. Zo zijn aan gebieden met de functie natuur (hoogste ecologisch niveau) ecologische streefbeelden toegekend die in 2024 gehaald moeten worden. De invulling van de normen voor de END zijn in ontwikkeling en komen volgens planning in 2004 beschikbaar. Waarschijnlijk wordt dit ingebed in de uitwerking van de doelstellingen volgens de Europese Kaderrichtlijn Water.

Voor de **Provincie Zuid Holland** is vooralsnog geen END opgesteld. De provincie heeft natuurdoeltypen vastgesteld. Voor de hieraan gerelateerde ecologische doelstellingen wordt verwezen naar de abiotische randvoorwaarden voor natuurdoeltypen. De natuurdoeltypen zijn te hanteren tot op polderniveau, verdere detaillering volgt naar verwachting in 2004.

- functie verweving natuur en landbouw: naast de doelstellingen van de functies natuur, landbouw of landbouw met waternatuur geldt dat inrichting en beheer watersysteem gericht zijn op:
  - optimaal afstemmen waterbeheer op zowel doelstellingen van functies natuur, landbouw of landbouw met waternatuur (verdroging, eutrofiëring en diffuse bronnen);
  - het voldoen aan de ecologische normdoelstellingen van minimaal het middelste niveau;
  - voor de relatief grotere natuurgebieden binnen deze functie geldt daarentegen het voldoen aan de END van het hoogste niveau.

De END geeft normen aan voor welke planten en dieren in een bepaald watersysteem gewenst zijn en normen voor de daarvoor vereiste natuurlijke leefomgeving. Bij het hoogste niveau is sprake van minimale menselijke beïnvloeding, waarbij natuurlijke leefgemeenschap optimale kansen heeft om zich te ontwikkelen. Alleen extensieve vormen van landgebruik en waterbeheer zijn mogelijk. Bij het laagste niveau past de omschrijving van de Algemene Milieu Kwaliteit (AMK, *Derde Nota Waterhuishouding*): “Een zodanige kwaliteit dat water, waterbodem en oevers levenskansen bieden voor aquatische levensgemeenschappen waarvan ook hogere organismen deel uit kunnen maken en tevens ecologische belangen buiten het water beschermen”. Het gaat om een basisbeschermingsniveau. Bij het middelste niveau is behalve van natuurfunctie sprake van landgebruik waarbij menselijke beïnvloeding een belangrijke rol speelt.

Enerzijds benoemen de END de elementen waarvoor normen gewenst zijn (planten, dieren en leefomgeving) en kent zij daaraan bepaalde waarden toe (hoeveelheden, concentraties e.d.), anderzijds geeft zij aan welke normen gelden voor welke watersystemen (ecologische streefbeelden).

8.3 Goede gebruiksmogelijkheden voor maatschappelijke functies

Algemene doelstelling is het behouden of vergroten van goede gebruiksmogelijkheden voor maatschappelijke functies. Hierbij wordt aandacht besteed aan: peilbesluit en peilbeheer, dempingen, watertekort, functieveranderingen en vaarwegen.

Peilbesluit en peilbeheer

Voor het peilbesluit en peilbeheer gelden de volgende uitgangspunten:

- Het peilbesluit en -beheer wordt zoveel mogelijk afgestemd op bestaande functies en grondgebruik;
- In landbouwgebieden wordt het peil primair afgestemd op functie landbouw, vooralsnog volgens algemeen geldende normen (zie onderstaand) totdat landelijk nieuwe algemeen geldende normen bekend zijn;
- In gebieden met de hoofdfunctie Landbouw wordt in principe aan de hand van de maaivelddaling de grootte van de peilaanpassing bepaald;
- In zettinggevoelige gebieden worden in principe geen verdere peilverlagingen doorgevoerd, peilverlagingen kunnen alleen worden doorgevoerd als kan worden aangetoond dat voor een duurzame landbouw peilverlaging noodzakelijk is; in geval van functiewijziging zal het waterschap per geval beoordelen of hiervoor een uitzondering kan worden gemaakt;
- Voor de maximale drooglegging in landbouwgebied zijn de volgende normen richtinggevend: veen 0,60 m, klei op veen 0,80 m en klei 1,00 m;
- De drooglegging in stedelijk gebied t.o.v. minimaal peil bedraagt in bestaand stedelijk gebied, onafhankelijk van bouwwijze: 0,70 – 1,00 m, in nieuw te ontwikkelen stedelijk gebied is dit afhankelijk van bouwwijze met een zo mogelijk een kleinere drooglegging;

- Voor gebieden met hoofdfunctie Natuur en Landschap wordt een droogleggingsnorm gehanteerd die is afgestemd op het streefbeeld voor het gebied, conform de Utrechtse Natuurdoeltypen en bijbehorende GGOR;
- In gebieden met de hoofdfunctie Natuur & Landschap (*Waterbeheersplan Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*) die begrensd en/of verworven zijn, worden geen peilverlagingen ingevoerd tenzij het natuurbelang daarbij is gebaat;
- Eventuele peilverhogingen of -verlagingen worden gefaseerd ingevoerd (max. 0,05 m/jaar);
- In peilbesluiten wordt aangegeven voor welke gebieden een constant of flexibel (natuurlijker) peil zal worden ingesteld teneinde maaiveldaling tegen te gaan of te verminderen;
- In peilbesluiten wordt aangegeven in hoeverre het wenselijk en mogelijk is om door jaarlijkse aanpassing te anticiperen op de te verwachtten maaiveldaling.

Dempingen
Voor dempingen van open water geldt het volgende beleid (*Beleidsnota dempingen Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*):

- In klei op veen en veengronden wordt geen vergunning verleend voor het dempen van watergangen als dit tot een perceelsbreedte breder dan 50-60 m zal leiden, dit geldt voor landelijk gebied. In stedelijk gebied moet worden gelet op de methode van bouwrijp maken, uitdroging (oxidatie) van veen kan bijvoorbeeld worden voorkomen door ophoging met zand (geeft wel klink!);
- Vanuit oogpunt van rationele landbouw kan eventueel uitzondering worden gemaakt voor percelen smaller dan 30 m. Uitgaande van volledige compensatie van waterberging aan perceelsranden, zal bij een naastgelegen perceel met 50 m breedte een nieuw perceel ontstaan van ca. 80 m breed. Bij individuele beoordeling van deze uitzonderlijke situatie zal het waterschap de volgende richtlijnen hanteren:
  - de totale perceelsbreedte mag niet breder worden dan 80 m,
  - 1 van de 2 samen te voegen percelen moet smaller zijn dan 30 m,
  - daarnaast wordt als voorwaarde opgenomen dat een dergelijke demping in de toekomst niet mag leiden tot een versnelde aanpassing van het polderpeil of het stichten van een onderbemaling.

Voorkomen te grote versnippering in peilgebieden
Als richtlijn voor de definiëring van aparte peilgebieden wordt gehanteerd dat binnen een peilgebied moeten meerdere belanghebbenden zijn, waarbij het peilgebied een minimale oppervlakte moet hebben van:
- voor bemalingsgebieden 150 ha;
- voor gestuwde gebieden 40 ha.

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en provincies streven er naar het aantal op- en onderbemalingen zo beperkt mogelijk te houden door de volgende criteria te hanteren voor vergunningaanvragen (conform *Nota Peilbesluiten 1998*):
- peilafwijkingen mogen niet in strijd zijn met doelstellingen of functies van betreffend gebied;
- peilafwijkingen mogen geen negatieve gevolgen hebben voor de doelstellingen of functies in aangrenzend gebied;
- bij onderbemaling moet hoogteligging van het maaiveld of de drooggleggingeis bij het grondgebruik meer dan 0,10 m afwijken van het gemiddelde van het hele peilgebied;
- een onderbemaling mag niet dieper worden bemalen dan de na te streven drooglegging voor het betreffende grondgebruik op de betreffende grondsoort;

- in veen- en klei op veengebieden mag het te handhaven peil in een onderbemaling niet meer dan 0,20 m afwijken van het voor dat peilgebied vastgestelde zomer/winterpeil;
- de peilafwijking mag geen schadelijke gevolgen hebben voor bebouwing. Het peil in een onderbemaling mag niet meer dan 0,50 m lager zijn dan in een aangrenzend hoogwatervoorzieningsgebied.

Naast bovenstaande voorwaarden geldt nog als algemene norm dat in 2007 het areaal onderbemalingen binnen een peilgebied tot maximaal 10% moet zijn teruggebracht, uitgaande van totale perceelsgrootte, inclusief het binnen het op- of onder te bemalen gebied aanwezige oppervlaktewater.

Watertekort
Specifiek aandachtspunt is de watervoorziening in fruitteeltgebieden. Onttrekkingen voor nachtvorstbestrijding vallen onder de Keur.

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden streeft naar het vasthouden van zoveel mogelijk gebiedseigen water en het inlaten van zo min mogelijk gebiedsvreemd water, een en ander afhankelijk van de te handhaven waterpeilen.
Opgemerkt wordt dat voor de nieuwe Keur (in voorbereiding) als aandachtspunt een vergunnings- of meldingsplichtig voor aanleg van buisdrainage naar voren is gebracht. Of anders in elk geval in nog te definiëren gebieden waar deze aanleg een negatief effect kan hebben op andere landgebruikfuncties, zoals natuur.

Wanneer het plangebied niet in de eigen watervoorziening blijkt te kunnen voorzien, wordt bekeken of de aanvoer van 'nieuwe watervraag' als gevolg van toekomstige ontwikkelingen via de Keur en legger kan worden veiliggesteld. Dit kan bijvoorbeeld door uitbreiding van bestaande primaire watergangen of aanleg van nieuwe primaire watergangen (kunstwerken als gemalen, inlaten en stuwen hebben daarbij vrijwel geen ruimtelijke consequenties).

Functiewijzigingen
Bij inrichting en beheer aandacht voor het voorkomen van langdurig stilstaand, ondiep oppervlaktewater in de nabijheid van woon- of verblijfsbestemmingen.

Bij schaatsroutes bedraagt de minimale 'doorschaatshoogte' 1,30 m.

8.4 Behouden/versterken van landschappelijke betekenis van water

Algemene doelstelling is het behouden of versterken van de landschappelijke betekenis van water.

Het waterschap heeft geen criteria ontwikkeld met betrekking tot de landschappelijke betekenis van water. De provincie en/of gemeente geeft verdere uitwerking en invulling aan de randvoorwaarden voor het behoud en versterking van de landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden.

8.5 Doelmatig waterbeheer (goede beheersbaarheid van watersysteem)

Algemene doelstelling is het behouden of verbeteren van de goede beheersbaarheid van het watersysteem. Hiertoe worden voorwaarden gesteld aan de inrichting en afmetingen van watergangen en kunstwerken.

Profielen watergangen
Aan de profielen worden de volgende voorwaarden gesteld:
- Minimum profiel van primaire watergangen: bodembreedte: 1,50 m, aanlegdiepte: 1,20 m i.v.m. tienjaarlijks baggeronderhoud, diepte: 1,00 m bij minimaal waterpeil, minimum breedte schouwpad aan weerszijden (begin talud): 5,00 m;
- Minimum profiel van secundaire watergangen (alleen in landelijk gebied): aanlegdiepte: 1,00 m i.v.m. tienjaarlijks baggeronderhoud, diepte: 0,80 m bij minimaal waterpeil;
- Minimum profiel van tertiaire watergangen: bodembreedte: 0,50 m, aanlegdiepte: 0,80 m i.v.m. tienjaarlijks baggeronderhoud, diepte: 0,60 m bij minimaal waterpeil, 1,00 m bij onderhoud met maaiboot, minimum breedte schouwpad aan weerszijden (begin talud): 2,00 m;
- Maximale taludhelling: voor klei 1:1,5; voor zand 1:2; bij loopzand kleibedekking of beschoeiing toepassen;
- Waar varend onderhoud niet mogelijk is moet een strook van 5 m vanaf de insteek van de primaire watergang beschikbaar en bereikbaar blijven (geen obstakels).

Ontwerpgrondslagen watergangen
Bij het ontwerp van watergangen moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:
- maximum stroomsnelheid is 0,3 m/s;
- maximum verhang in poldergebied is 0,03 m/km in doorgaande watergangen, dit mag eventueel groter zijn in ‘aftakkingen’.

Afmetingen kunstwerken
Aan de afmetingen van kunstwerken worden de volgende voorwaarden gesteld:
- Bij gebruik veegboot: minimale doorvaarbreedte: 2,50 m, minimale doorvaarhoogte: 0,80 m t.o.v. maximaal waterpeil;
- Duikers: luchtgat: 1,6 x de straal van de duiker met minimaal 0,10 m bovenin bij maximaal peil (voor vuildoorlaat), maximum stroomsnelheid: 0,45 m/s (1,5 x maximale snelheid watergang) tot 1,0 m/s bij onderleiders (mits voorzien van uitstroomvoorziening), maximale lengte in ontsluitingsdam: 10 m, maximale lengte overige duikers: 20 m (afhankelijk van diameter) of groter dan 20 m mits met aanvullende voorzieningen (bijvoorbeeld grotere diameters en/of doorspuitputten in overleg met het waterschap), minimale diameter onder weg/dam in primaire watergang: 0,80 m, minimale diameter onder weg/dam in sec.watergang: 0,70 m, minimale diameter onder weg in tertiaire watergang: 0,50 m, minimale diameter onder dam in tertiaire watergang: 0,40 m;
- Vaarduikers: minimale doorvaarbreedte: 2,50 m, minimale doorvaarhoogte: 0,80 m t.o.v.maximaal waterpeil, minimale waterdiepte: 1,00 m t.o.v. minimaal waterpeil, maximale lengte: 25,0 m;
- Stuwen: maximum stuwpeil: 0,30 m boven planpeil bij 100% afvoer, stortebedbreedte: 15 x dikte overstortstraal bij 50% maatgevende afvoer,
  uitvoering: met peilschalen, onderhoudsarm, op afgeschermd terrein en niet gevoelig voor vandalisme;
- Afvoergemalen: capaciteit: 1,5 l/s/ha + evt. kwel,
  uitvoering: met peilschalen, onderhoudsarm, op afgeschermd terrein en niet gevoelig voor vandalisme;
- Vispassage en macrofauna: bij gemalen en stuwen: (bijvoorbeeld) de Wit-vispassage, bij duikers: minimale diameter 0,50 m met luchtgat bovenin en voldoende lichtinval.

9 Wensbeelden water 2015 en ‘watertoets-plus’

In het waterbeheersplan heeft het waterschap uitgesproken, dat het zijn doelstellingen zo veel mogelijk wil bereiken door aan te haken bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent, dat het waterschap in het proces van de watertoets bij kansrijke projecten niet alleen ongewenste gevolgen voor de waterhuishouding wil voorkomen, maar ook verbeteringen in het waterbeheer wil realiseren (watertoets-plus).

In de waterstructuurvisie is de wijze waarop waterdoelstellingen voor de middellange termijn gekoppeld kunnen worden aan ruimtelijke ontwikkelingen uitgewerkt in wensbeelden voor 2015.

In §9.1 worden de wensbeelden voor 2015 op kaart weergegeven.

In §9.2 worden de noodzakelijke verbeteringen in de waterhuishouding tot 2015 aangegeven, die mede via de watertoets tot stand moeten komen.

9.1 Wensbeelden water 2015

Ruimtelijke ontwikkelingen en wateropgave voor deelgebied Oost.

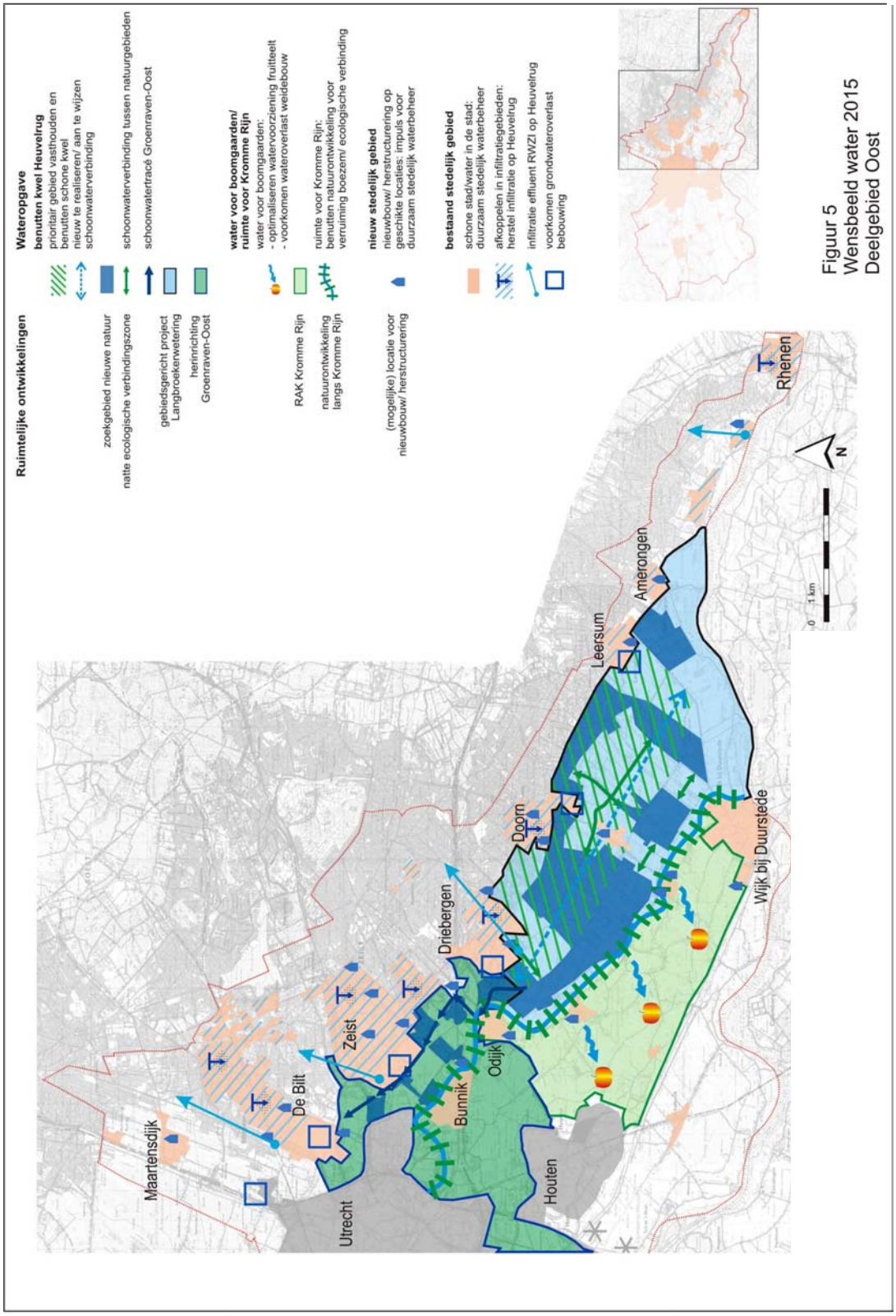

Figuur 5
Wensbeeld water 2015
Deelgebied Oost

Ruimtelijke ontwikkelingen en wateropgave voor deelgebied Midden.

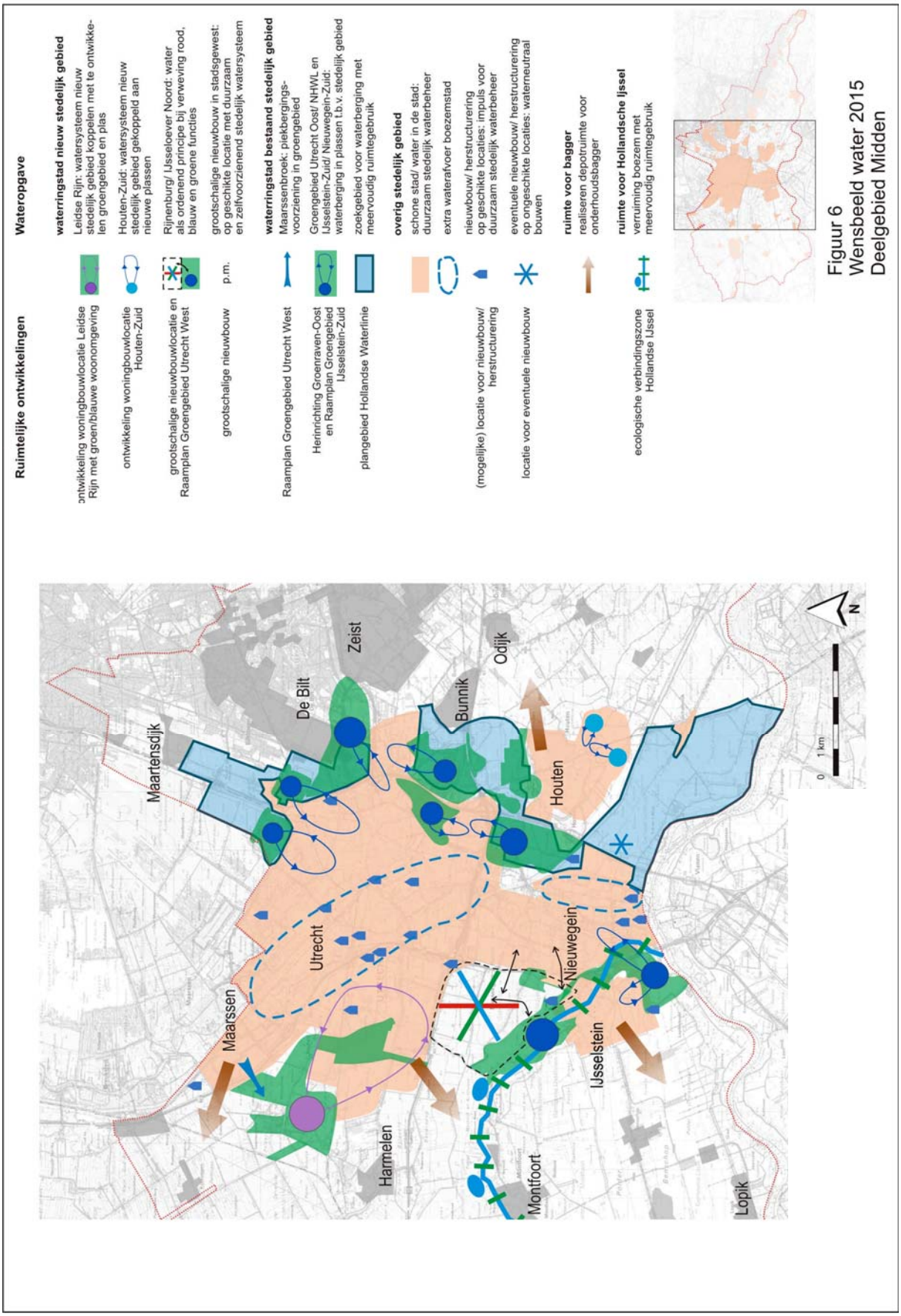

Figuur 6
Wensbeeld water 2015
Deelgebied Midden

Ruimtelijke ontwikkelingen en wateropgave voor deelgebied West.

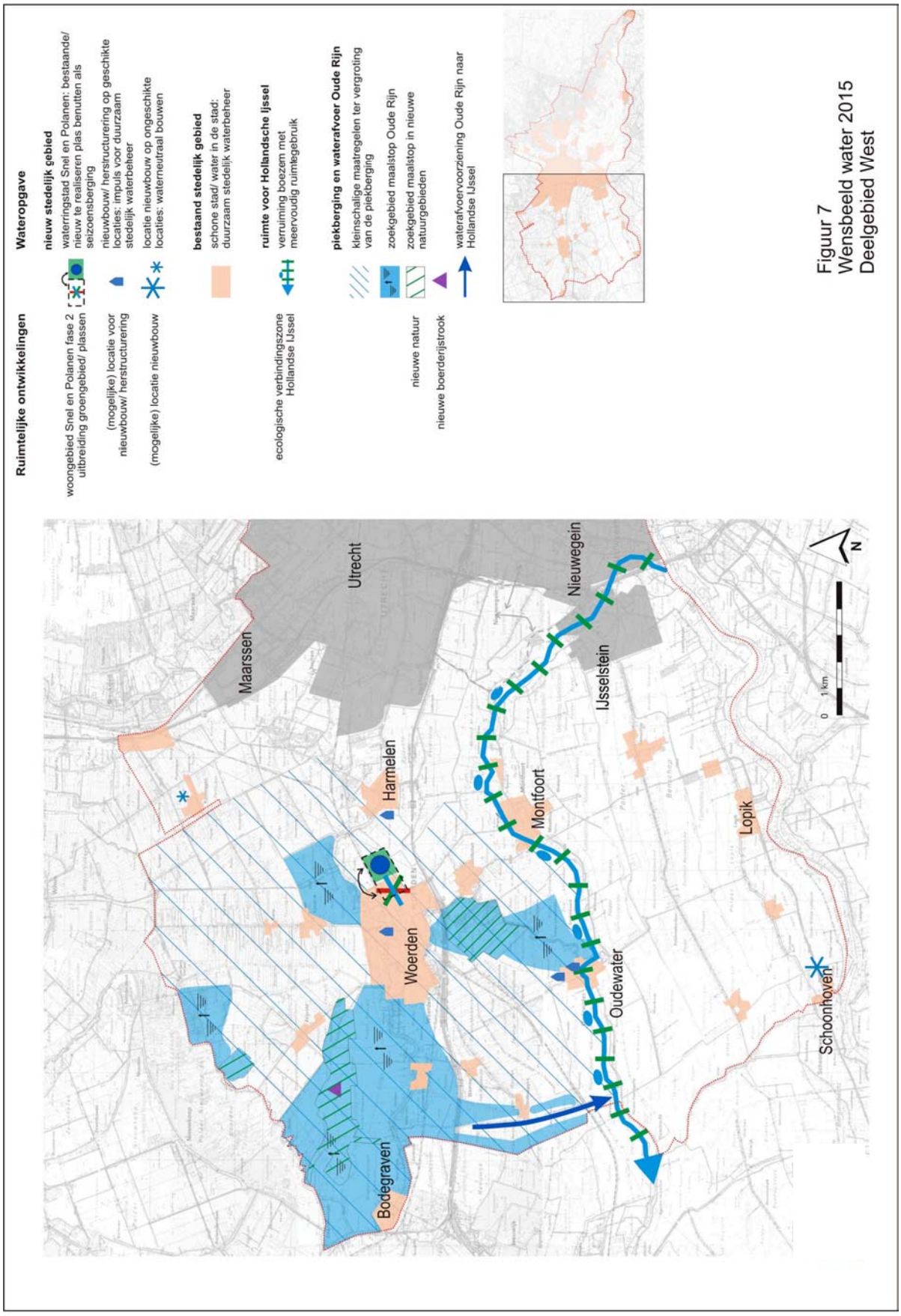

Figuur 7
Wensbeeld water 2015
Deelgebied West

9.2 De ‘watertoets-plus’

In onderstaande afbeelding zijn de speerpunten voor verbeteringen in de waterhuishouding aangegeven, die (mede) via de watertoets tot stand moeten komen.

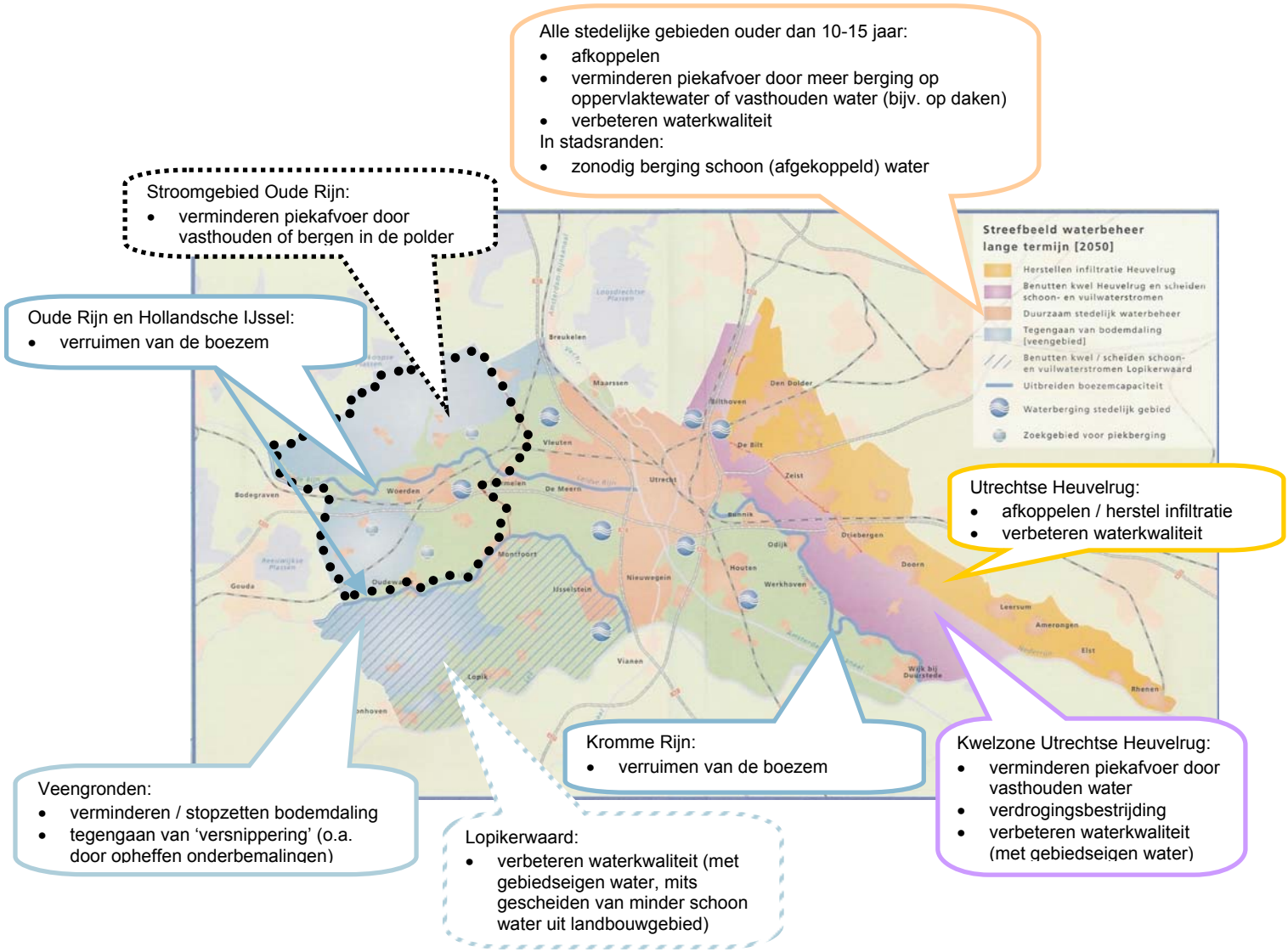

10 De plankaart

Op de plankaart van elk ruimtelijk plan moeten in ieder geval de volgende onderwerpen worden aangeduid:

Voor elk niveau:
- ligging van (indirect) primaire waterkeringen, exclusief keurzones;
- ligging van zoekgebieden regionale bergingsvoorzieningen.

Voor niveau ‘plan’, aanvullend op voorgaande:
- ligging van regionale en secundaire waterkeringen, inclusief keurzones;
- ligging van primaire watergangen (ook wel hoofdwatergangen genoemd), inclusief keurzones;
- ligging van afvalwaterzuiveringsinstallaties;
- ligging van rioolpersleidingen.

Voor het niveau ‘realisatie’, aanvullend op voorgaande:
- ligging van alle oppervlaktewater;
- peilen oppervlaktewater;
- maaiveldhoogtes;
- kunstwerken in oppervlaktewater (bruggen, duikers, stuwen en gemalen);
- ligging van rioolgemalen;
- type en ligging van riolering;
- ligging van lozingspunten riolering.

11 Stimuleringsregelingen

11.1 Afkoppelen

Stimuleringsregeling Afkoppelen 2002-2007
Het waterschap wil het afkoppelen van verhard oppervlak stimuleren, omdat daardoor minder relatief schoon hemelwater wordt afgevoerd naar de afvalwaterzuiveringen. Deze worden dan lager en regelmatiger belast. Daardoor zal het effluent minder vuil lozen op oppervlaktewater. Daarnaast is uitbreiding van afvalwaterzuiveringen minder snel nodig.
Daarom heeft het waterschap een stimuleringsregeling opgesteld Deze regeling heeft als doel met name gemeenten te stimuleren om ('schone') verharde oppervlakken die nu nog via (gemengde) rioolstelsels lozen op een afvalwaterzuivering, af te koppelen. Dit kan door infiltratie van neerslag in de bodem en/of het rechtstreeks of via schoonwaterriolen lozen op oppervlaktewater. Indien technisch mogelijk heeft infiltratie van afgekoppeld hemelwater de voorkeur (conform de 'bergingstrits'). De kostenfactor is vaak een drempel om tot afkoppelen over te gaan. Met deze regeling wil het waterschap de (financiële) drempel verlagen. De stimuleringsregeling voor uitvoering van afkoppelprojecten loopt (vooralsnog) tot en met 2007 en is alleen van toepassing in bestaand stedelijk gebied.

Stimuleringsregeling Afkoppelplannen 2002-2006
Een afkoppelplan brengt de mogelijkheden van afkoppelen van een gemeente in kaart. Dit heeft voor zowel gemeente als het waterschap grote voordelen, omdat naast de mogelijkheden ook de kosten inzichtelijk worden. Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden wil door deze regeling gemeenten stimuleren een afkoppelplan op te stellen.

11.2 Diffuse bronnen

Binnen ruimtelijke plannen is weinig (juridische) ruimte voor het verplichten tot een bepaald materiaalgebruik of wijze van bouwrijp maken. Wanneer dit onder de reikwijdte van de Wvo valt, zullen via stringente voorwaarden en handhaving de diffuse verontreinigingsbronnen worden teruggedrongen.

Er zijn gelden gereserveerd voor het stimuleren van de aanpak van diffuse bronnen. Er is geen stimuleringsregeling voor maatregelen ter bestrijding van diffuse bronnen. Maatregelen om diffuse verontreinigingen verder terug te dringen zullen (vooralsnog) op een andere manier door het waterschap worden gestimuleerd (publiciteit, voorlichting, voorbeeldgedrag, vergroten van bestuurlijke betrokkenheid, gezamenlijk onderzoek, etc.).

11.3 Uitvoeringsregeling stimuleringsbijdrage riolering 1997

De uitvoeringsregeling stimuleringsbijdrage riolering 1997 heeft als doel om de aanleg van rioleringswerken in verband met de te bereiken waterkwaliteitsdoelstelling te versnellen, door het verstrekken van een financiële bijdrage aan de uitvoering van rioleringswerken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de aanleg van emissiereducerende werken bij overstorten én de aanleg van riolering in het buitengebied.
De bijdrage geldt alleen voor de aanleg van riolering bij lozingen op watergangen in gebieden met hogere waterkwaliteitsdoelstelling dan de algemene doelstellingen. Omdat de gewenste riolering vóór het jaar 2006 dient te zijn aangelegd, geldt de regeling tot en met het jaar 2005. De regeling voorziet in een jaarlijkse afbouw van de bijdrage met éénderde gedeelte met ingang van 2003.

Daarnaast wordt ook een versnelling van extra maatregelen nagestreefd voor overstortingen op of met beïnvloeding van wateren met hogere waterkwaliteitsdoelstellingen waarvoor alleen de basisinspanning onvoldoende is om deze doelstellingen te bereiken. Deze bijdrage geldt alleen voor maatregelen in het stroomgebied van de Langbroekerwetering en van de Biltse- en Zeister Grift, namelijk voor verdergaande sanering van de overstorten van de kernen Leersum, Doorn, Langbroek, Driebergen en Zeist gedeeltelijk.

11.4 Individuele behandeling afvalwater

De nota *'Individuele Behandeling van Afvalwater'* (IBA) handelt over aanleg, eigendom, beheer en onderhoud van IBA's en de (kosten)verdeling hiervan tussen perceeleigenaar, gemeente en het waterschap. Deze regeling is alleen relevant voor het buitengebied. Opgemerkt wordt dat IBA's vrijwel geen ruimtelijke consequenties hebben.

11.5 Optimalisatiestudies afvalwaterketen

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden streeft naar het uitvoeren van studies gericht op optimalisatie van de afvalwaterketen. Achterliggende doelstelling is dat hiermee belangrijke stappen kunnen worden gezet om op termijn aan de doelstellingen volgens nationale en Europese regelgeving te kunnen voldoen. Door de gezamenlijke inzet van maatregelen door gemeenten en het waterschap kan dit op een doelgerichte, kosteneffectieve manier.
Opgemerkt wordt dat er geen specifieke stimuleringsregeling is opgesteld voor het uitvoeren van de optimalisatiestudies.

Literatuur

- Aansluitverordening Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2000, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, februari 2000;
- Beleidsnota dempingen, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, december 2000;
- Beleidsnota oeverinrichting, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden;
- Beslisboom afkoppelen, wWw en wRw (samenwerkende waterbeheerders West-Nederland), 2003;
- Besluit van 3 juli 2003 tot wijziging van het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 in verband met de gevolgen van ruimtelijke plannen voor de waterhuishouding (watertoets), Staatsblad 2003, 294;
- Bestuurlijke notitie Watertoets, Projectgroep Watertoets, RIZA, oktober 2001;
- Europese Kaderrichtlijn Water, Europese Unie, december 2000;
- Handreiking watertoets, Projectgroep Watertoets, RIZA, oktober 2001, actualisatie januari 2004;
- Kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water', waterbeleid in de 21e eeuw, december 2000;
- Keur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, december 1996;
- Niet van Gisteren, Hoofdnota Cultuurhistorische Hoofdstructuur en Beleidsvisie van de Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen, Sector Recreatie, Erfgoed en Toerisme, december 2002;
- Niet van Gisteren, Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen, Sector Recreatie, Erfgoed en Toerisme, maart 2003;
- Nota Planbeoordeling 2002, Provincie Zuid-Holland;
- Nota Vaarwegbeheer, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, augustus 2000;
- Regulering Onderbemalingen, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, oktober 2002;
- Startovereenkomst Waterbeleid 21e eeuw, Staatscourant 2001, 36;
- Stroomgebiedsvisie Amstelland, Projectteam WB21 Provincie Utrecht, december 2002;
- Utrechtse Natuurdoeltypen, Provincie Utrecht, februari 2002;
- Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, planologische kernbeslissingen delen 1, 2 en 3, Ministerie van VROM, februari en november 2001;
- Vierde Nota Waterhuishouding, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, december 1998;
- Water op orde, Waterhuishoudingsplan 1999-2003, Provincie Utrecht, oktober 1999;
- Waterbeheersplan De Stichtse Rijnlanden 2003-2007, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, oktober 2003;
- Waterstructuurvisie Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, september 2002;
  Achtergronddocument bij Waterstructuurvisie, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, september 2002;
- (concept ontwerp) Waterhuishoudingsplan 3, Provincie Utrecht, augustus 2003.

Bijlage 1: De waterparagraaf

Doel
Het doel van een waterparagraaf is een samenhangend beeld te geven van hoe in een plan rekening is gehouden met duurzaam waterbeheer. Een beknopte beschrijving van de kenmerken van het watersysteem geeft het benodigde inzicht in het functioneren van het systeem. Tevens kan worden aangegeven welke kansen ruimtelijke ontwikkelingen bieden voor verbeteringen in het watersysteem en welke kansen een duurzaam watersysteem op haar beurt biedt aan ruimtelijke functies en ontwikkelingen.
Kortom: de waterparagraaf beschrijft de integratie van waterbeleid in het algemene ruimtelijke beleid.

Beleid
In landelijk en provinciaal ruimtelijk én sectoraal waterbeleid wordt een waterparagraaf als richtlijn opgenomen. In het kader van de 'watertoets', speerpunt van het Waterbeleid 21ste eeuw van Rijk, provincies, gemeentes en waterschappen, is een waterparagraaf voorgeschreven.

Opzet
In de waterparagraaf wordt aandacht besteed aan
1. Beleidskader water - R.O.
2. Kenmerken en gewenste ontwikkelingen watersysteem en waterketen, knelpunten en kansen.
3. De overeenkomsten en knelpunten tussen grondgebruik, bestemmingen en waterhuishouding. De wijze waarop hiermee in de ruimtelijke ontwikkelingen wordt omgegaan.
4. De wijze waarop dit vertaald is naar plankaart en voorschriften.
5. Verslaglegging van gevoerd overleg tussen gemeente en waterbeheerder.

Bij 1.:
Het beleidskader geeft de speelruimte aan voor de (sturende) inbreng van water:
- Rijk: 5e nota R.O., 4e nota waterhuishouding, structuurschema groene ruimte (2)
- Provincie: streekplan, provinciaal waterhuishoudingsplan, provinciaal milieubeleidsplan
- Waterschap: waterbeheersplan, waterstructuurvisie, stroomgebiedsvisie, Keur/Wvo
- Gemeente: structuurplan, gemeentelijk waterplan, rioleringsplan

Bij 2. ingaan op:
- het plangebied als onderdeel van het regionale watersysteem;
- lopende en geplande onderzoeken en projecten;
- waterkeringen;
- grondsoort: zettingsgevoeligheid, ondoorlatende lagen;
- waterbalans (neerslag-verdamping, aan-afvoer, kwel-infiltratie);
- bijzondere waarden (natuur, landschap, cultuurhistorie);
- waterpeil, percentage waterberging;
- hoofdstelsel aanvoer en afvoer, bemalingscapaciteit;
- capaciteit van het rioolstelsel waarop wordt aangetakt;
- ongerioleerde situaties;
- riooloverstorten en nooduitlaten;
- waterkwaliteit(-snormen) en maatregelen (bijvoorbeeld natuurlijke zuivering);
- verontreinigingsrisico's.

Bij 3. ingaan op:

- toetsing inundatierisico en eventueel te treffen maatregelen;
- beperking bebouwing op waterkeringen;
- functies gerelateerd aan stroomketen (water stroomt 'van schoon naar vuil');
- functiecombinaties met water (recreatie, groengebieden, ecologische zones);
- grondgebruik in relatie tot waterpeil en waterkwaliteit;
- waterpeilen, mate van drooglegging vereist door div. gebruiksfuncties;
- percentage verhard oppervlak;
- aanvullende berging, vasthouden gebiedseigen water;
- dempen en graven van watergangen;
- riolering: soort stelsel, capaciteit (basis-inspanning);
- afkoppelen schone verharde oppervlakken, ;
- toegepaste duurzaamheidprincipes (duurzaam bouwen);
- wijze van bouwrijp maken, (tijdelijke) consequenties voor watersysteem;
- inrichting natuurvriendelijke oevers;
- uitgifte gronden langs watergangen, afstand bebouwing tot oevers in relatie tot efficiënt onderhoud;
- locatie voor baggerspecie.

Bij 4.:

- De waterkeringen krijgen een eigen bestemming en staan op de plankaart aangegeven.
- Alle watergangen (aanbeveling), doch tenminste het hoofdsysteem inclusief onderhouds- en beschermingszones (goedkeuringscriterium), krijgen een eigen bestemming en staan op de plankaart aangegeven. In de gebruiksvoorschriften is een verwijzing opgenomen naar de vergunningplicht / het afstemmen met de waterbeheerder.
- Indien watergangen als medebestemming opgenomen zijn, zijn er in ieder geval duidelijke doeleindenomschrijvingen en gebruiksvoorschriften.
- Ter plaatse van kruisingen van de bestemming verkeer met de bestemming water dient op de plankaart de bestemming water niet te worden onderbroken.
- Bij functiecombinaties wordt een adequate bestemmingsregeling toegepast.
- Te overwegen is het opnemen van een voorschrift om bouwen beneden een bepaalde hoogte t.o.v. het waterpeil niet toe te staan in bepaalde gebieden.

Bij 5.:

Uit het verslag moet blijken dat waterbeheerders vanaf de start van de planvorming zijn betrokken. Inhoudelijk betreft het:

- Adviezen van waterbeheerder aan gemeente betreffende locatiekeuze, ontwerp en inrichting.
- Indien van dit advies wordt afgeweken, een motivatie hiervan en het aangeven van de manier waarop deze afwijking gecompenseerd wordt.
- Waar het plan afwijkt van richtlijnen en goedkeuringscriteria van de provinciale planbeoordeling (bijvoorbeeld het percentage wateroppervlak) is het belangrijk om aan te geven hoe een en ander in overleg met de waterbeheerder tot stand is gekomen.

Bijlage 2: Contactpersonen Waterplannen. Riolering en Watertoets 2005

Contactpersonen:				
	Accountmanager	Ed Kramer		
	Strategische projecten, zoals Streekplan	Marco van Schaik		
	Snelwegen, tracéwet, MER	Rein van Hoeken		
Plannen in landelijk gebied:				
	Gemeente	**Watertoets landelijk gebied**	**Riolering landelijk gebied**	
	Alle gemeenten	Koos v.d. Ree Doolaard	Gerard Caré	
Plannen in stedelijk gebied:				
	Gemeente	**Watertoets stedelijk gebied**	**Riolering**	**Waterplan**
A	Amerongen	Michiel Anten	Leen van den Berge	Michiel Anten + Goos Boelhouwer
B	Bodegraven	Martijn Jongens	Leen van den Berge	Martijn Jongens
	Breukelen	Martijn Jongens	Roel Bronda	Martijn Jongens
	Bunnik	Goos Boelhouwer	Roel Bronda	Goos Boelhouwer
D	De Bilt	Michiel Anten	Roel Bronda	Michiel Anten + Peter Westerbeek
	Doorn	Michiel Anten	Roel Bronda	Michiel Anten + Goos Boelhouwer
	Driebergen-Rijsenburg	Michiel Anten	Leen van den Berge	Michiel Anten + Goos Boelhouwer
H	Houten	Goos Boelhouwer	Leen van den Berge	Goos Boelhouwer
L	Leersum	Michiel Anten	Thuy Do	Michiel Anten + Goos Boelhouwer
	Lopik	Goos Boelhouwer	Leen van den Berge	Goos Boelhouwer
M	Maarssen	Martijn Jongens	Thuy Do	Martijn Jongens
	Montfoort	Goos Boelhouwer	Roel Bronda	Goos Boelhouwer
N	Nieuwegein	Michiel Anten	Thuy Do	Michiel Anten + Goos Boelhouwer
	Nieuwkoop	Martijn Jongens	Thuy Do	Martijn Jongens
O	Oudewater	Goos Boelhouwer	Thuy Do	Goos Boelhouwer
R	Reeuwijk	Goos Boelhouwer	Thuy Do	Goos Boelhouwer
	Rhenen	Michiel Anten	Thuy Do	Martijn Jongens
S	Schoonhoven	Goos Boelhouwer	Leen van den Berge	Goos Boelhouwer

U	Utrecht	Martijn Jongens + Goos Boelhouwer	Roel Bronda	Martijn Jongens + Marco van Schaik
V	Vlist	Goos Boelhouwer	Leen van den Berge	Goos Boelhouwer
W	Woerden	Martijn Jongens	Roel Bronda	Martijn Jongens
	Wijk bij Duurstede	Goos Boelhouwer	Thuy Do	Goos Boelhouwer
IJ	IJsselstein	Goos Boelhouwer	Roel Bronda	Goos Boelhouwer + Michiel Anten
Z	Zeist	Michiel Anten	Leen van den Berge	Michiel Anten

Gegevens contactpersonen:

Ed Kramer T: 030 634 5831 E:kramer.er@hdsr.nl	Goos Boelhouwer T: 030 634 5907 E: boelhouwer.g@hdsr.nl	Koos v.d. Ree Doolaard T: 030 634 5916 E: reedoolaard.j@hdsr.nl
Marco van Schaik T: 030 634 5774 E: schaik.mj@hdsr.nl	Martijn Jongens T: 030 634 5908 E: jongens.m@hdsr.nl	Michiel Anten T: 030 634 5838 E: anten.mjm@hdsr.nl
Roel Bronda T: 030 634 5918 E: bronda.r@hdsr.nl	Rein van Hoeken T: 030 634 5778 E: hoeken.rm@hdsr.nl	Thuy Do T: 030 634 5917 E: do.t@hdsr.nl
Leen van den Berge T: 030 634 5779 E: berge.lm@hdsr.nl	Gerard Caré T: 030 634 5780 E: care.gwj@hdsr.nl	Peter Westerbeek T: 030 634 5868 E: westerbeek.p@hdsr.nl

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Poldermolen 2
Postbus 550
3990 GJ Houten
tel. 030 – 634 57 00
e-mail: post@hdsr.nl
internet: www.destichtserijnlanden.nl